

Univerzita Karlova v Praze

**Filozofická fakulta
Ústav politologie**

Bakalářská práce

Prokop Bílý

Česká hard a soft power: "evropská" nebo "americká" účast České republiky v Afghánistánu?

Czech Hard and Soft Power: Is Czech Participation in Afghanistan „European“ or „American“?

Poděkování

Rád bych vyjádřil díky především PhDr. Ondřeji Slačálkovi za množství užitečný rad a podnětných připomínek, Prof. Baršovi za svolení k vedení mé práce a všem dotázaným respondentům, kteří i přes značnou zaneprázdněnost byli ochotni poskytnout rozhovory.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Horních Bludovicích dne 6. září 2009

Anotace

Tato bakalářská práce aplikuje koncepty tvrdé a měkké moci, vycházející z díla Josepha Nye, na účast České republiky v Afghánistánu. Vedle konceptuální diskuze obou konceptů je výchozím bodem textu rovněž debata o americkém a evropském přístupu k mezinárodní politice. Česká republika se v Afghánistánu angažuje v rámci širšího mezinárodního společenství a do rekonstrukčního procesu, zahájeného po pádu Tálibánu na konci roku 2001, zapojuje armádu i civilní zaměstnance. Rozvojové spolupráci se pak věnují české neziskové organizace. Jednání zmíněných subjektů tento text nahlíží z perspektivy konceptů tvrdé a měkké moci.

Klíčová slova: Afghánistán, Česká republika, Joseph Nye, měkká moc, moc, NATO, neziskové organizace, tvrdá moc, zahraniční politika.

Summary

This bachelor thesis deals with Joseph Nye's hard and soft power concepts and applies them to Czech Republic's participation in Afghanistan. The initial point of this text is represented, besides hard soft power's conceptual discussion, also by the debate on American and European approach to foreign affairs. In Afghanistan, the Czech Republic embarks upon within wider international community and as for the reconstruction process, commenced after fall of the Taliban at the end of 2001, it engages both the army and civilian personnel. Development co-operation is pursued by Czech non-governmental organizations. Behavior of the mentioned Czech subjects is studied from the hard and soft power perspective.

Key phrases: Afghanistan, Czech Republic, foreign policy, Joseph Nye, hard power, NATO, non-governmental organizations, power, soft power

Seznam používaných zkratek

ČVT – Člověk v tísni

EU – Evropská unie

ISAF – *International Security Assistance Force* (Mezinárodních síly pro podporu bezpečnosti)

MO – Ministerstvo obrany

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NATO – *North Atlantic Treaty Organization* (Severoatlantická aliance)

NGO – *Non-Governmental Organization* (Nevládní organizace)

NSE – *National Support Element* (Prvek národní podpory)

OEF – *Operation Enduring Freedom* (Operace trvalá svoboda)

OMLT – *Operational Mentoring Liaison Team* (Operační mentorovací a styčný tým)

OSN – Organizace spojených národů

QIP – *Quick Impact Project* (Projekt rychlého dopadu)

PRT – *Provincial Reconstruction Team* (Provinční rekonstrukční tým)

Obsah

| | |
|--|----|
| Úvod | 7 |
| 1. Nátlaková vs. kooptační moc | 11 |
| 1.1 Tvrdá a měkká moc – základní definice | 11 |
| 1.2 Zdroje a nástroje tvrdé moci | 14 |
| 1.2.1 Vojenská moc | 15 |
| 1.2.2 Ekonomická moc | 16 |
| 1.3 Zdroje a nástroje měkké moci | 18 |
| 1.3.1 Masová populární kultura | 21 |
| 1.3.2 Politika | 22 |
| 1.3.3 Veřejná diplomacie | 23 |
| 2. Analýza české účasti v Afghánistánu: naměkko či natvrdo? | 26 |
| 2.1 Afghánský kontext | 26 |
| 2.1.1 Tálibánská spojka | 28 |
| 2.2 Analýza české armádní účasti | 30 |
| 2.2.1 Operace trvalá svoboda | 31 |
| 2.2.2 Armádní zastoupení v misi ISAF | 33 |
| 2.3 Civilní část Provinčního rekonstrukčního týmu | 38 |
| 2.4 Proces rekonstrukce z pohledu českých neziskových organizací | 40 |
| Závěr | 45 |
| Prameny a literatura | 47 |

Úvod

Současný mezinárodní řád, založený na interakci suverénních národních států, a v posledních přibližně 150 letech i nestátních aktérů, se konstantně vyvíjí zhruba od konce třicetileté války. Zatímco po převážnou část tohoto historického období dominovalo mezinárodním vztahům uskutečňování politiky z pozic především vojenské síly, nátlakové diplomacie a pomocí nástrojů tvrdé ekonomické moci,¹ vývoj po druhé světové válce přinesl dvě zásadní změny.

Zaprvé, západní Evropa – tradiční centrum světové politiky – poučena důsledky z rozpoutání dvou světových konfliktů, odmítla jako princip budoucí organizace vzájemných vztahů koncept *power politics* a rozhodla se budovat kooperativní společenství ve smyslu Kantova věčného míru.² Zadruhé, v důsledku nového světového uspořádání došlo ke změně v distribuci moci a tradiční politika mocenského vyvažování byla přesunuta jednak na západ (USA), jednak na východ (SSSR), v důsledku čehož se zahraniční politika států druhé kategorie na bezmála padesát let stala víceméně irelevantní. Konec bipolárního systému nebyl překvapivě zapříčiněn konfliktem, nýbrž souhrou několika faktorů, z nichž jedním byl i vliv americké měkké moci (*soft power*) – tedy schopnosti být přitažlivým, konstruovat témata či utvářet agendu³ – na erozi a následný pád východního bloku.

Třetí industriální revoluce⁴ spolu s privatizací války rozšířily v průběhu devadesátých let minulého století hrozby,⁵ jimž dnes čelí prakticky všechny státy světa (Českou republiku nevyjímaje) a zdá se, že na implementaci měkké moci do zahraniční strategie jednotlivých států dnes záleží více než kdy jindy. To samozřejmě neznamená, že by tvrdá moc (*hard power*), tj. vojenská a ekonomická síla, ztratila jakýkoliv význam. Bude-li však určitý stát chtít úspěšně čelit novým výzvám, neobejde se bez kombinace obou konceptů. Pro malé státy, jejichž tvrdá moc obvykle není nijak výrazná, to platí dvojnásob. Tedy, „chytře uskutečňovaná moc“, jak píše Joseph Nye, „není ani tvrdá, ani měkká. Je obojí.“⁶

¹ Jedná se o tradiční prvky konceptu *power politics*, teoreticky zformulovaného Martinem Wightem (WIGHT, M. *Power Politics*. London: Royal Institute of International Affairs, 2002.)

² KAGAN, R. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf, 2003, s. 3.

³ NYE, J. S. Jr. *The Benefits of Soft Power* [online]. [Citováno 25. srpna 2009]. Dostupné z: <http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html>

⁴ První industriální revoluce začala na přelomu 18. a 19. století a je charakterizována průmyslovým zaváděním parního stroje. O sto let později byla vystřídána druhou industriální revolucí, jež masově rozšířila využívání elektřiny, spalovacích motorů a umělých hmot. Obě industriální revoluce zapříčinily řadu ekonomických a společenských změn (NYE, J. S., Jr. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 43-44). O třetí industriální revoluci detailněji pojednáme níže.

⁵ Máme zde na mysli především transnacionální terorismus.

⁶ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004, s. XIII.

Po pádu železné opony se České republice otevřel prostor pro uplatňování vlastní zahraniční politiky nezávisle na Sovětském svazu. Na počátku 90. let minulého století, po necelých pěti dekadách příkazů z Moskvy, bylo českou politickou reprezentací tentokrát již svobodně rozhodnuto participovat na transatlantických a západoevropských strukturách (NATO, EU). V průběhu 90. let jsme byli svědky několika problematických momentů (namátkou první válka v Perském zálivu z přelomu let 1990 – 1991; etnický konflikt v Bosně a Hercegovině v první polovině 90. let; kosovská krize z roku 1999), jejichž řešení si vyžádalo kolektivní přístup a Česká republika svou, byť sporadickou, účastí v některých z nich ukázala, že je způsobilá přispět svými zdroji k řešení mezinárodních problémů.

Další možnost demonstrovat své schopnosti získala Česká republika na počátku 21. století v souvislosti s globálním „bojem proti terorismu“, v jehož rámci jsou vedeny i vojenské a civilní operace v Afghánistánu. Z hlediska vynaložených zdrojů nezanedbatelná, a zapojením celé škály nástrojů komplexní, účast ČR na postkonfliktní⁷ rekonstrukci Afghánistánu tak představuje jednu z nemnoha příležitostí, jak v české zahraniční politice poodhalit prvky konceptů tvrdé a měkké moci.

Ideově vychází předkládaná práce předně z díla Josepha Nye, jenž koncept měkké moci jako jednoho ze způsobů uplatňování moci nejen v mezinárodních vztazích poprvé formuloval v knize *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power* (1990). Následná veřejná diskuze a nesprávné pochopení, či dokonce dezinterpretace konceptu měkké moci ze strany některých jejích účastníků vedly Nye k dalšímu konceptuálnímu rozpracování měkké moci – i když v rámci širší debaty o multilateralismu a roli zahraniční politiky v mezinárodních vztazích – v díle *Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone* (2002). V reakci na následné výtky kritiků, kteří Nyeovu konceptu vytýkali nesrozumitelnost a údajnou chabou praktickou využitelnost pro zahraniční politiku,⁸ vzniká prozatím poslední Nyeova monografie pojednávající o měkké moci – *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (2004).

Téma měkké moci v podobě, jak ji definoval Nye, inspirovalo řadu myslitelů napříč společenskovědními obory (sociology, filosofy, politology, historiky atd.) a dnes v podstatě neexistuje významnější dílo z oblasti studia mezinárodních vztahů, které by s konceptem měkké moci v nějaké z jejich forem neoperovalo.

Z nepřehledného množství tematicky příbuzné literatury rozhodně stojí za pozornost politický esej Roberta Kagana *Of Paradise and Power: America and Europe in the New*

⁷ Je otázkou, zda lze v případě Afghánistánu hovořit o postkonfliktní rekonstrukci. Základní premisa poválečné rekonstrukce – ukončení bojů – nebyla v některých oblastech země dosud splněna.

⁸ Tamtéž, s. XII.

World Order (2003), který na koncepty tvrdé a měkké moci nahlíží z širší perspektivy proměny transatlantických vztahů, a do češtiny přeložená kniha amerického politologa Zbigniewa Brzezinského *Volba: globální nadvláda nebo globální vedení* (česky 2004), v níž Brzezinski varuje před důsledky plynoucími na jedné straně z americké konfrontační politiky založené na tvrdé moci a z ignorace, resp. nepochopení významu měkké moci pro Ameriku na straně druhé.

V české literatuře se na rozdíl od té anglofonní příliš mnoho prací pojednávajících o měkké moci neobjevuje, což je dáno jednak již existující kvalitní zahraniční literaturou (viz výše), jednak realitou České republiky, jejíž vliv na světové dění není ve srovnání s většími zeměmi nijak výrazný.⁹ I přesto bychom neměli zapomenout na text politologa Pavla Barši *Hodina impéria*, v němž autor na základě historicko-filosofické analýzy mezinárodních vztahů identifikuje americkou zahraniční politiku v době útoku na Irák s neoimperialismem a unilateralismem, které vedly ke ztrátě legitimacy a přispěly k formování negativního obrazu USA ve světě. Za východisko z americké krize legitimacy považuje Barša návrat k multilaterálnímu internacionalismu, upřednostňovanému administrativou prezidenta Clintona. Koncepty měkké a tvrdé moci jsou Baršou v *Hodině impéria* neustále připomínány, ať už v podobě amerického izolacionismu (měkká moc), imperialismu (tvrdá moc), internacionalismu (kombinace obou) či různých variací na ně.

Jednomu ze stěžejních nástrojů měkké moci – *veřejné diplomacie*, se ve svých statích věnuje politoložka Jana Peterková, přičemž tento koncept blíže teoreticky rozpracovává a snaží se o nalezení jeho prvků v české zahraniční politice. Měkká moc však není ztotožňována pouze s veřejnou diplomacií, a z tohoto hlediska Peterková dokonale škálu nástrojů měkké moci ve svých textech nepokrývá.

Naše práce se proto pokusí o naplnění dvou cílů: 1) pokusíme se přispět do probíhající diskuze o vlivu a významu obou konceptů v mezinárodních vztazích s důrazem na měkkou moc; 2) na základě analýzy české účasti v Afghánistánu se budeme v jednání relevantních aktérů¹⁰ snažit identifikovat nástroje tvrdé a měkké moci, což by následně mělo pomoci určit, zda lze přístup ČR k zahraniční politice označit za spíše „americký“, tj. založený na ignorování, resp. odmítání významu měkké moci, či spíše „evropský“ – tedy přístup, jenž naopak využívání prvků měkké moci upřednostňuje.

⁹ To by však nemělo být důvodem pro odmítnutí širšího studia fenoménu měkké moci, neboť i malé země – typicky Norsko – mohou mít díky své měkké moci v zahraniční politice na ostatní aktéry i celkovou podobu systému daleko větší vliv, než by odpovídalo zdrojům jejich tvrdé moci.

¹⁰ Z hlediska výzkumného rámce této práce považujeme za relevantní aktéry struktury Ministerstva obrany (MO), Ministerstva zahraničních věcí (MZV) a představitele nevládních neziskových organizací.

Dostupná literatura se problematice tvrdého a měkkého přístupu k mezinárodní politice věnuje dostatečně důkladně. Naším úmyslem nicméně je, v intencích prvního cíle a na základě analýzy díla Josepha Nye, snaha prokázat, že všeobecně přijímaná klišé typu „Američané pocházejí z Marsu, Evropané z Venuše“, či „Američané uvaří večeři, načež Evropané umyjí nádobí“¹¹ nemusejí být úplně pravdivá, zvláště přihlédneme-li k množství prostředků, jež Američané vynakládají na měkkou moc – v porovnání s tvrdou vojenskou silou je to podle Nye až čtyřistakrát více.¹² Pokud jde o druhý cíl, pokusí se tato práce poskytnout alternativní přístup ke studiu české zahraniční politiky z pohledu konceptů tvrdé a měkké moci, který není, až na výjimky, využíván a může tak poskytnout novou analytickou perspektivu.

Text je strukturován do dvou základních kapitol, v jejichž rámci budou v příslušných subkapitolách na základě širší diskuze o uplatňování moci v mezinárodních vztazích koncepty tvrdé a měkké moci nejprve teoreticky rozpracovány a operacionalizovány (1. kapitola) a následně prostřednictvím rozhovorů s českými vojáky, úředníky a pracovníky nevládních organizací¹³ působícími v Afghánistánu empiricky analyzovány (2. kapitola).¹⁴ Závěr práce pak zjištěná fakta s ohledem na cíle práce systematizuje a zasazuje do kontextu české zahraniční politiky.

¹¹ KAGAN, R. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf, 2003, s. 3 a 23.

¹² NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004, s. XIII.

¹³ Rozhovory byly realizovány s vojenským kaplanem Petrem Fialou, kaplanem vojenské policie Petrem Svobodou, pracovníky prvního českého Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) afghánské provincie Lógar Liborem Stejskalem a Igorem Klimešem, zaměstnanci Ministerstva zahraničí Ester Lauferovou a Petrem Chalupěckým, zaměstnankyní Ministerstva obrany Sabinou Středovou a konečně s pracovníky neziskových organizací Člověk v tísni a Berkat Tomášem Kociánem, resp. Markétou Vinkelhoferovou. Na základě poznatků získaných analýzou rozhovorů stanovujeme v druhé kapitole obraz účasti českých subjektů v Afghánistánu, přičemž důraz je kladen na identifikaci jednotlivých nástrojů měkké a tvrdé moci. Jsme si vědomi skutečnosti, že takto účelové nakládání s nabytými daty může v některých případech podávat deformovaný obraz afghánské reality. Snažíme se proto o následnou konfrontaci takto zpracovaných údajů s již existujícími, analytičtější orientovanými přehledy (validitu některých údajů, např. zprostředkování dat o odezvě afghánského obyvatelstva, přirozeně nelze potvrdit. Nezbyvá tedy, než spoléhat na důvěryhodnost respondenty poskytnutých informací). Ve dvou případech pak využíváme rozhovorů jako zdroje dat rovněž v první kapitole.

¹⁴ Metodologicky tedy práce využívá analyticko-empirický přístup.

1. Nátlaková vs. kooptační moc

Moc a její uplatňování jsou prastaré fenomény, jež lidské jednání obklopují od nepaměti. Moc jako taková má mnoho podob, není statická, je relativní. Moc mohou mít jak živé, tak neživé věci, ale také myšlenky, touhy a přání, tedy věci neviditelné, neuchopitelné. Člověk může mít moc nad sebou samým, dalším člověkem, zvířetem, věcí, dějem atd. Někteří, jako například ruský prezident Putin, jenž měl v roce 2003 při oslavách třístého výročí založení Petrohradu proti rozmarům počasí připravenou letku 10 letadel, schopných díky speciální munici přinutit dešťový mrak doslova „vypršet se“, ¹⁵ mohou mít moc i nad atmosférickými jevy.

Jak lze tedy definovat moc? Na nejobecnější úrovni je to schopnost ovlivňovat a měnit věci, přičemž „věcmi“ jsou myšleny objekty, stejně jako subjekty a jejich vlastnosti na nejvyšší možné úrovni obecnosti. V závislosti na kontextu, v němž je moc uplatňována, můžeme k této definici připojovat další prvky a vytvářet tak různé varianty moci.

Ve společenských vědách, resp. v teorii mezinárodních vztahů se lze setkat s mnoha přístupy ke zkoumání reality a v podstatě každý teoretický model pracuje s odlišnou definicí moci – např. realisté kladou důraz na moc států, jejichž jednání je utvářeno především bezpečnostní dimenzí moci;¹⁶ v liberální tradici dominuje přesvědčení o spolupráci jako určujícím principu mocenské hry, přičemž mocí v mezinárodním systému disponují i nestátní aktéři; podle marxistů jsou mezinárodní vztahy dějištěm mocenských bojů mezi antagonistickými třídami – buržoazií a proletariátem a uvnitř buržoazie samotné. V každém modelu se lze nicméně setkat přinejmenším s náznaky konceptů tvrdé a měkké moci.

1.1 Tvrdá a měkká moc – základní definice

Vzhledem k tomu, že předmětem studia mezinárodních vztahů jsou interakce mezi aktéry mezinárodní politiky,¹⁷ lze se v mezinárodních vztazích nejčastěji setkat s dnes již klasickou definicí moci, jež tato vzájemná působení charakterizuje jako kontrolu jednoho aktéra nad myšlením a činy ostatních.¹⁸ Z této definice pak přímo vychází i Nyeovo rozlišení mezi tvrdou a měkkou mocí. Zatímco tvrdou moc Nye definuje jako schopnost *měnit* to, co ostatní *uskutečňují*, na měkkou moc nahlíží jako na schopnost *utvářet* to, co ostatní *chtějí*.¹⁹ Jinými slovy, prostřednictvím tvrdé moci přimějeme ostatní k tomu, že *učiní* to, oč usilujeme

¹⁵ CECIL, C. Putin orders the clouds not to rain on his parade. *The Times* [online]. 23rd May 2003 [citováno 5. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/article1135006.ece>>

¹⁶ WALTZ, K. N. *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill, 1979.

¹⁷ „Mezinárodní politikou“ zde rozumíme soupeření o moc a vliv v mezinárodním prostoru.

¹⁸ MORGENTHAU, H. J. *Politics among Nations: the Struggle for Power and Peace*. 6. vyd. New Delhi: Kalyani Publishers, 1991, s. 32.

¹⁹ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 5.

(přímá kontrola nad činy), kdežto užitím moci měkké docílíme toho, že ostatní začnou *chtít* to, co chceme my (kontrola nad myšlením).²⁰ V prvním případě je ústředním prvkem moci imperativ, v druhém kooptace.²¹ V konečném důsledku se však může jednat o dosažení stejného cíle užitím odlišných prostředků a z tohoto hlediska je vždy nutno v závislosti na kontextu, v němž je moc uplatňována, zvolit vhodné a efektivní nástroje ať už měkké či tvrdé moci, případně kombinaci obou.²²

Typy jednání, které jsou s uplatňováním jednotlivých konceptů moci spojeny, jsou přirozeně rovněž odlišné povahy. Zatímco užívání tvrdé moci je obvykle doprovázeno nátlakovým, resp. donucovacím jednáním (užití vojenské síly, uvalení ekonomických sankcí), případně poskytováním stimulů (finanční odměny, úplatky), pro výkon měkké moci jsou charakteristické určování agendy (instituce) a přitažlivost (hodnoty, kultura či politika).²³

Z uvedených definic tvrdé a měkké moci je na první pohled patrné, že každá z těchto podob moci je tvořena odlišnými zdroji, je uskutečňována skrze odlišné nástroje a využívá odlišných prostředků. Mají-li být úspěšné, tj. má-li být dosaženo cílů, o jejichž realizaci aktér usiluje, bude při jejich uplatňování od konkrétních vykonavatelů vyžadována také schopnost transformovat příslušné zdroje v efektivní vliv.²⁴ Ani vlastnictví rozsáhlých zdrojů tvrdé moci totiž neznamená garanci, že stát objektivně považovaný za „mocný“ docílí výsledku, o nějž usiluje, tj. bude s to vojensky porazit, či prostřednictvím nástrojů ekonomické tvrdé moci donutit stát ekonomicky a vojensky slabší ke hře podle svých pravidel. Podobně stát zdroji tvrdé moci příliš neoplývající může díky své měkké moci za určitých podmínek získat na svou stranu ostatní, čímž lze dosáhnout požadovaného cíle s nižšími náklady a ztrátami, a vyhnout se konfliktu, který velmi často v důsledku užití tvrdé moci vzniká.

Úspěšnost uplatňované moci také ovlivňuje fenomén, který se na mezinárodní scéně objevil teprve nedávno. Je jím disperze moci a mocenských zdrojů mezi obrovský počet

²⁰ Cílová skupina, na níž je vliv vykonáván, učiní kroky vedoucí k naplnění požadovaného cíle i v případě, že na ní není vykonáván přímý nátlak prostřednictvím tvrdé moci. Snažíme se zde však poukázat na nuance, kterými se obě definice vyznačují – při užití tvrdé moci není nutně vyžadován souhlas ovládaného, zatímco užitím moci měkké získáváme prostřednictvím rozličných nástrojů jeho přímý souhlas s našimi činy, aniž bychom jej jakýmkoliv způsobem pobízeli či ohrožovali. Tento nepřímý způsob dosažení toho, oč usilujeme bývá také někdy nazýván „druhou tvář moci.“ (NYE, J. S., Jr., op. cit., s. 5)

²¹ Tamtéž, s. 7

²² Patrně nejlépe lze toto dilema znázornit na případě Severní Koreje: vojenské řešení „severokorejské otázky“ může být přímočařejší, promptnější a efektivnější než snaha zemi prostřednictvím embarg a ekonomických sankcí hospodářsky a finančně zdecimovat, nese s sebou však i riziko vyšších ztrát. Země, jimž je přítomnost nukleárních zbraní na Korejském poloostrově trnem v oku, se mohou pokusit o vyřešení situace prostřednictvím bilaterálních, případně multilaterálních jednání, tedy způsobem, který se dosud jeví jako spíše neúčinný. Nejefektivnější řešení tohoto problému se tak možná nachází ve zcela odlišných dimenzích.

²³ NYE, op. cit., s. 7-8.

²⁴ „Transformace moci,“ píše Joseph Nye, „je schopnost přeměnit teoretickou moc, měřeno zdroji, v reálnou moc, měřeno změnou chování ostatních.“ (NYE, J. S. Jr. *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books, 1990, s. 27)

aktérů. V momentě, kdy je moc, a nemusí se přitom jednat pouze o moc vojenskou či ekonomickou, distribuována asymetricky mezi vyšší počet účastníků mocenské hry, je zapotřebí do jednání zahrnout odpovídající strategie, čímž se dosažení požadovaných cílů stává daleko složitějším. V mezinárodním prostředí, v němž jsou jedinými hráči suverénní státy, jsou kroky jednotlivých aktérů daleko snadněji předvídatelné a řešení případných problémů jednodušší, než je tomu v systému, kde se státy přetahují o moc s mezinárodními (nevládními) organizacemi a transnacionálními aktéry. Ke komplexnosti mezinárodního řádu, vyplývající z rozptýlení moci, přispělo podle Nye nejméně pět faktorů: ekonomická interdependence, transnacionální aktéři, nacionalismus ve slabých státech, šíření technologií a měnící se politická agenda.²⁵

Povahu dnešního mezinárodního systému si lze nejlépe představit jako trojrozměrnou mocenskou šachovnici, na níž může zvítězit pouze ten, kdo hraje jak vertikálně, tak horizontálně. Na nejvyšším a prostředním poli se odehrává klasická, převážně mezistátní hra, v níž soupeři táhnou figurkami vojenské, resp. ekonomické moci. Na nejnižší úrovni se nachází šachovnice sestávající z polí tvořených transnacionálními otázkami jako je terorismus, změna klimatu či šíření nakažlivých chorob. Vyhrává zde ten, kdo dokáže ve hře využívat i měkkou moc.²⁶ A přesto řada politických vůdců jedná tak, jakoby tuto realitu nechtěla uznat. „Zaměřuji se,“ píše J. Nye, „téměř výhradně na vojenské stránky a vojenská řešení, tedy na nejvyšší šachovnici. [...] Jsou jednorozměrnými hráči ve trojrozměrné hře. Z dlouhodobého hlediska taková hra vede k prohře, neboť dosahování příznivých výsledků na spodní šachovnici si často žádá používání měkké moci.“²⁷

Výše nastíněná vzájemná diferenciací obou konceptů na první pohled evokuje přesvědčení některých badatelů o ztotožnění konceptů tvrdé moci s americkým a měkké moci s evropským přístupem k mezinárodní politice. Robert Kagan kupříkladu spatřuje v současném jednání Evropy, která ve srovnání s USA nevydává tak mohutné zdroje na armádu,²⁸ slabost. V důsledku nízkých rozpočtových výdajů si Evropané nemohou dovolit

²⁵ Tamtéž, s. 182.

²⁶ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 4-5.

²⁷ Tamtéž, s. 5.

²⁸ Pokud jde o zdroje vojenské tvrdé moci, jsou USA jednoznačně nejmocnějším státem na světě. Světové vojenské výdaje za rok 2008 činily podle Stockholmského mezinárodního institutu pro výzkum míru (*Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI*) 1 464 mld. amerických dolarů, přičemž 41,5% z této částky (607 mld. dolarů) připadalo na Spojené státy, které tak dalece předčily Evropu (včetně Ruska), jejíž armádní výdaje dosáhly 413 mld. dolarů (*SIPRI Yearbook 2009* [online]. c2009, poslední revize 9. ledna 2009 [citováno 1. září 2009]. Dostupné z: <<http://www.sipri.org/yearbook>>). Pokud však jde o tradiční ekonomické zdroje, jako je HDP, stává se Evropská unie se 14,82 biliony USD (přepočteno na paritu kupní síly) mocnější než USA, které měly v roce 2008 k dispozici 14,29 bilionu dolarů (vzájemné srovnání provedeno na základě údajů dostupných na *CIA – The World Factbook* [online]. Podlédní revize 9. února 2009 [citováno 1. září 2009]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>>). Evropa tak, najde-li potřebnou vůli,

udržovat a následně do konfliktů vysílat silné, technologicky vyspělé armády, a proto se uchylují k praktikám slabých – multilateralismu.²⁹ Kaganovo přesvědčení vychází z realistického, hobbesovsky pojímaného chápání mezinárodních vztahů, v důsledku čehož za primární nástroj mezinárodní politiky považuje tvrdou (vojenskou) moc.³⁰ Americký „vulgární realismus síly“³¹ ovšem není všelékem (o čemž se USA přesvědčily už ve Vietnamu) a nereflektuje fakt, že měkká moc je také mocí a její role ve světové politice není zanedbatelná.

1.2 Zdroje a nástroje tvrdé moci

Zdroje tvrdé moci lze rámcově rozdělit na „základní“ – geografická poloha, velikost území, počet obyvatel, míra gramotnosti; vojenské – počet příslušníků v ozbrojených silách, počet, typ a technologická vyspělost zbraní (včetně nukleárních), výše armádního rozpočtu; a ekonomické – zdroje nerostných surovin, stupeň rozvinutosti infrastruktury, ekonomická vyspělost, technologická úroveň průmyslu, objem exportovaného zboží apod.³² Všechny tyto zdroje spolu úzce souvisejí a velmi často vlastnictví jednoho znamená alespoň teoretickou možnost získání ostatních. Zdroje tvrdé moci jsou měřitelné, „hmatatelné“ a obvykle se přímo s tvrdou mocí ztotožňují,³³ tzn. že vlastní-li určitý aktér velké množství tanků a letadel anebo disponuje značnými finančními prostředky, je považován za potenciálně „silného“, schopného vynutit si jednání ostatních.

Tvrdá moc může být někdy využita k ustanovení impérií a institucí, které následně stanovují agendu menších, méně významných států, tak jako v případě nadvlády Sovětského svazu ve střední a východní Evropě během studené války.³⁴ Tvrdá moc může také vytvářet přitažlivost, která je spojena spíše s uplatňováním moci měkké – „některé země“, píše Joseph Nye, „mohou přitahovat jiné prostřednictvím mýtů o nepřemožitelnosti a osudovosti své tvrdé moci. Hitler se Stalinem se snažili o konstrukci takových mýtů.“³⁵

může prostým navýšením svým armádních rozpočtů ve vojenské moci Spojené státy lehce dohnat, ne-li předejít. Potřebné finanční zdroje na to bezesporu má (pro bližší seznámení s pozadím příčin evropského přístupu k mezinárodní politice, vycházejícího podle Coopera z postvestfálského, tj. idealistického, vnímání světa a k diskuzi o rozdílných přístupech k mezinárodní politice na obou stranách Atlantiku vůbec, viz BARŠA, P. *Hodina impéria. Zdroje současné zahraniční politiky USA*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 71-117).

²⁹ KAGAN, R. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, s. 10-11.

³⁰ Kaganův problém je rovněž v tom, že klade přílišný důraz na roli států, čímž jeho pozornosti unikají jiné, méně oficiální kanály uskutečňování mezinárodní politiky. V jeho hledáčku se tak např. vůbec nenacházejí nástroje veřejné diplomacie, v jejichž využívání Američané Evropu suverénně zastihují.

³¹ BARŠA, P. *Hodina impéria. Zdroje současné zahraniční politiky*, s. 104.

³² NYE, J. S., Jr. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, s. 37.

³³ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 3.

³⁴ Tamtéž, s. 9.

³⁵ Tamtéž.

Na druhé straně úbytek zdrojů tvrdé moci, je-li nadto umocněn nerozumně uskutečňovanou politikou, může snížit atraktivitu určité země, stejně jako oslabit její schopnost utvářet mezinárodní agendu. Sovětská komunistická ideologie v zahraničí i v samotném Sovětském svazu v důsledku chabé ekonomické výkonnosti a chybných vojensko-politických kroků³⁶ značně ztratila na své atraktivitě, což se podepsalo i na celkovém oslabení měkké moci socialismu.

1.2.1 Vojenská moc

Vojenská síla byla po staletí určujícím nástrojem moci při ovlivňování jednání aktérů mezinárodních vztahů (států). Pokud se určitý stát rozprostíral na dostatečně rozlehlém území, jež obýval dostatečně velký počet potenciálních rekrutů, získával tím nepochybně výhodu nad ostatními, což mu navíc dávalo velké šance k úspěšnému naplnění svých cílů, jimiž nezdálo se bylo nabytí nových území a podmanění tamějšího obyvatelstva, tedy akvizice nových zdrojů tvrdé moci.

Tyto premisy úspěšnosti koercitivní moci však dnes, na rozdíl od období dějin, kdy byly mezinárodní vztahy doménou národních států vyzbrojených pouze konvenčními zbraněmi, pozbyly své univerzální platnosti. Jistě, vznikne-li konflikt mezi dvěma suverénními státy či mezi dvěma znepřátelenými skupinami obyvatel např. v subsaharské Africe, o konečném výsledku bude ještě pořád rozhodovat počet mužů ve zbraních, kvalita jejich výcviku, technologická vyspělost používaných zbraní nebo znalost terénu, případně přístup k ekonomickým zdrojům. Avšak k porážce mezinárodního terorismu,³⁷ k vymýcení transnacionálních zločineckých organizací či k eliminaci útoků v kyberprostoru nepostačí ani sebelépe vycvičená a vyzbrojená armáda či nejvyšší HDP na obyvatele na planetě.

Ozbrojenými vojenskými silami již v současnosti nedisponuje pouze stát, ale i řada nestátních aktérů. Za touto proměnou stojí především dva faktory. Prvním z nich je tzv. privatizace bezpečnosti,³⁸ díky níž se rozměšňuje monopol užití legitimního násilí mezi více na státu nezávislými aktéry. Privatizace bezpečnosti umožňuje např. ruské plynárenské

³⁶ Máme zde na mysli tři patrně nejproblematictější události mezinárodněpolitického charakteru, jež se udály v období studené války v oblastech sovětského vlivu: vojenský zásah v Maďarsku v roce 1956, vojenskou intervenci v Československu v roce 1968 a invazi sovětských vojsk do Afghánistánu v roce 1979.

³⁷ Podle amerického politologa Zbigniewa Brzezinského je nutno terorismus zbavit jeho společenské přitažlivosti, to jest měkké moci, a teroristům zamezit v přístupu k finančním zdrojům (BRZEZINSKI, Z. *Volba: globální nadvláda nebo globální vedení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004, s. 51).

³⁸ Za privatizaci bezpečnosti bývá označován „proces, ve kterém je zodpovědnost za stav bezpečnosti, či (a to především) za výkon některých služeb s bezpečností spojených, přenášena ze státu na soukromý sektor.“ (ZELINKA, P. Privatizace bezpečnosti – Typologie coby nutnost. *Journal of Security Issues* [online]. 2007, roč. 1, č. 1, s. 6. [citováno 5. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.jsiss.net/archiv_vol1_no1.htm>)

společnosti Gazprom najímat si vlastní ozbrojené síly, či najmutí soukromých firem (SACI, Lincoln Group) pro vedení psychologických operací v Afghánistánu a Iráku.³⁹

Druhým faktorem je jev, který Joseph Nye označuje jako „demokratizace technologie“.⁴⁰ Vědecký a technologický pokrok na jedné straně zvýšily účinnost a vyspělost zbraní, na straně druhé snížily náklady na jejich pořízení, čímž se menší, lehčí a levnější sofistikované zbraňové systémy, mezi nimi i zbraně hromadného ničení, staly dostupnějšími širokému spektru jedinců a skupin.⁴¹ Rozmach internetu pak těmto skupinám umožňuje prakticky nekontrolovatelný způsob komunikace v reálném čase a v podstatě každý, kdo má potřebné know-how, může vcelku hladce a s nízkými náklady naplánovat teroristický útok. O roli internetu při náboru nových rekrutů není třeba blížeji pojednávat.

Neměli bychom také zapomenout na psychologickou roli vojenské síly, o níž se obvykle hovoří v souvislosti s nukleárními zbraněmi, avšak lze ji vztáhnout i na případy, kdy stát vlastní impozantní konvenční vojenské síly. Budováním jaderných arzenálů a početných, dobře vycvičených armád stát zároveň vytváří i značný odstrašující potenciál, tedy jakousi „negativní měkkou moc“ – vědomí o existenci mohutných zdrojů tvrdé vojenské moci pak velmi pravděpodobně odvrátí hrozbu ze strany jiných států,⁴² či přinejmenším přiměje potencionálního útočníka k úvaze o přehodnocení svých záměrů.

1.2.2 Ekonomická moc

Ekonomická moc je druhým z nástrojů tvrdé moci. Bývá uskutečňována jak prostřednictvím nátlaku – k čemuž je tradičně využíváno uvalování embarg a ekonomických sankcí – tak pomocí „lákadel“ ve formě úplatků či finančních „odměn“.⁴³ S ekonomickou mocí velmi úzce souvisejí zdroje základní, neméně úzce však i schopnost transformovat je ve zdroje ekonomické. Vlastní-li stát bohaté zásoby zemního plynu, avšak z různých důvodů není schopen převést je na peníze, pak je jeho pozice srovnatelná se státem, jenž takové základní zdroje na svém území nemá. Totéž platí i pro nestátní aktéry – má-li např. nezisková organizace přístup k nezanedbatelným finančním prostředkům, avšak vynakládá je neefektivně, či v horším případě vůbec neví, jak s nimi naložit, je často výsledný vliv mizivý.

Vliv ekonomické moci na změnu jednání aktéra je nicméně v mezinárodní politice, a to i v případech, kdy dojde k úspěšné transformaci mocenských zdrojů v požadovaný vliv, nanejvýš diskutabilní. Dokladem budiž i výzkum Garyho Haufbauera a Jefferyho Schotta,

³⁹ Tamtéž, s. 2.

⁴⁰ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 22.

⁴¹ Tamtéž, s. 21-22.

⁴² O dopadu psychologického efektu odstrašující vojenské síly na teroristy lze polemizovat.

⁴³ NYE, J. S., Jr., op. cit., s. 31.

kterí se zaměřili na studium ekonomických sankcí uvalených v rozmezí let 1914 - 1984. Ze 101 případů sankcí, k nimž se státy v posledních čtyřiceti letech uvedeného období uchýlily, pouhých 36 nakonec skutečně přispělo k uskutečnění zahraničněpolitického cíle.⁴⁴

Míru úspěšnosti sankcí rovněž ovlivňuje ambicióznost cíle – je rozdíl mezi tím, zda se aktér jejich prostřednictvím snaží o (hospodářskou) destabilizaci jiného aktéra, o rozložení protivníkovy armády či o změnu režimu. Je jasné, že čím ambicióznější a náročnější cíl, tím obtížnější bude jeho naplnění – ovlivňování organizací prostřednictvím omezení či pozastavení příspěvků bude daleko snazší než snaha za pomoci přerušení obchodních styků dovést k ekonomickému kolapsu režimy na Kubě nebo v Barmě.

Jiná situace panuje na nižších úrovních analýzy, především pak na úrovni vnitrostátní a úrovni jedince. Jednání, které lze bez rozpaků označit za korupční, není v těchto sférách ničím neobvyklým. Nejhorší je z tohoto hlediska situace ve státech, které procházejí postkonfliktní rekonstrukcí, ve státech s autoritativním způsobem vládnutí či v zemích, kde z různých příčin selhávají základní funkce státu.⁴⁵ Usiluje-li kdo v těchto státech o realizaci vlastních cílů a zájmů, může vcelku hladce a beze zbytku dosáhnout jejich naplnění. Velmi často totiž úplatek neodmítnou ani jedinci disponující nikoliv bezvýznamným politickým vlivem.⁴⁶

Tvrdou ekonomickou mocí a jejími zdroji mohou vedle států ve větší míře disponovat i nejrůznější nestátní aktéři. Nevládní neziskové organizace, jako např. Greenpeace, občas přímo ohromí svou schopností obstarat si zdroje tvrdé moci – pro srovnání: rozpočet Greenpeace v roce 2001 činil 157 milionů amerických dolarů, ve srovnání s 90 miliony dolarů, s nimiž hospodařila mezivládní Světová obchodní organizace.⁴⁷

Díky značným ekonomickým zdrojům mohou organizace typu Greenpeace jednak investovat do měkké moci, díky níž mohou získávat nové příznivce a přirozeně i finanční podporovatele, jednak provádět nátlakové akce, jež mnohdy přinutí daleko mocnější aktéry ke změně jednání. Poslední velké změny v záměrech státu dosáhla Greenpeace letos v březnu, kdy díky rozličným aktivitám a po několikaletém úsilí přesvědčila vládu kanadské Britské Kolumbie k podepsání dohody o zákazu těžby dřeva v pralese *Velká medvědice*. Význam této

⁴⁴ NYE, J. S. Jr. *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*, s. 105-106. Z oněch 36 případů navíc pouze ve třech bylo docíleno významnější změny. (Tamtéž).

⁴⁵ Podle *Indexu vnímání korupce* (*Corruption Perceptions Index – CPI*), každoročně sestavovaného organizací Transparency International, patří mezi pět korupcí nejvíce zasažených zemí Afghánistán (CPI = 1,5), Haiti (CPI = 1,4), Irák, Barma (obě s CPI = 1,3) a Somálsko (CPI = 1,0). Pro bližší informace k žebříčku a metodologii, podle níž je sestavován, viz *CPI 2008 Table* [online]. c2007 [citováno 10. srpna 2009]. Dostupné z: http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/cpi2008/cpi_2008_table

⁴⁶ Jsou známy i případy, kdy představitelé politické moci o úplatek samí, a dokonce písemnou formou – tak jako v případě jistého nejmenovaného, vysoce postaveného politického představitele v Afghánistánu – požádají (Rozhovor konaný dne 10. července 2009 se zástupcem vedoucího civilní části českého PRT Igorem Klimešem).

⁴⁷ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 90.

události dokládá rozloha pralesa, jež se rozkládá na území blížícím se svou velikostí Belgii – 2,1 milionu hektarů lesa je tak nyní právně chráněno před těžbou,⁴⁸ která mohla do provinčního rozpočtu přinést nemalé finanční prostředky.

Jiní nestátní aktéři – nadnárodní korporace – mohou prostřednictvím své tvrdé moci měnit a dokonce ovlivňovat utváření politiky státu, v němž vyrábějí či prodávají své výrobky. Tak kupř. japonští výrobci automobilů na konci osmdesátých let 20. století tím, že začali budovat nové továrny v evropských zemích, jejichž export do Francie nebyl nijak limitován, přinutili francouzskou vládu ke snížení restrikcí, jež omezovaly podíl japonských automobilů na tři procenta francouzského trhu.⁴⁹ Transnacionální investice tedy změnily dlouhodobou francouzskou politiku, která sledovala národní zájem francouzských výrobců automobilů.

Navzdory těmto příkladům bychom však neměli vliv nestátních aktérů na jednání států zbytečně zveličovat. I dnes, ve věku rozličných transnacionálních uskupení, ještě pořád platí, že bude-li stát vnímat aktivity nestátních aktérů jako reálné ohrožení svých existenčních zájmů, vždy si obstará páky potřebné k omezení jejich vlivu.

1.3 Zdroje a nástroje měkké moci

Identifikovat a rámcově zařadit zdroje měkké moci je o poznání složitější, než je tomu u moci tvrdé. Jedná se totiž o zdroje „nehmatatelné“, obtížně měřitelné, mezi něž lze zařadit „aktiva“ jako přitažlivost osobnosti, kulturu, důvěryhodnost, reputaci, politické hodnoty a instituce či politiku (státu), která je vnímána jako legitimní nebo vyznačující se morální autoritou.⁵⁰ Také v případě měkké moci platí, že má-li být výsledný vliv efektivní, je nutno ovládnout umění transformace moci, to jest učinit prostředky měkké moci dostatečně atraktivními.

Měkká moc není konstantou, vždy záleží na časovém i místním kontextu, v němž jsou mocenské nástroje používány. Při uplatňování měkké moci je rovněž podstatné, která poselství, za jakých okolností a kým jsou vysílána. Západní hodnoty jako individualismus a prosazování širokých občanských svobod mohou být přitažlivé pro většinu z nás, u některých skupin v některých oblastech světa však mohou být vnímány jednoznačně negativně. Úspěšnost měkké moci tedy závisí na ochotných interpretech a především ochotných příjemcích,⁵¹ z čehož vyplývá, že kulturní, hodnotová či názorová podobnost „ovládaných“ s „vládnoucími“ zvyšuje pravděpodobnost dosažení žádoucího cíle.

⁴⁸ BROOKS, R. *Celebration! Great Bear Rainforest protected* [online]. [Citováno 10. srpna 2009]. Dostupné z: <http://blogs.greenpeace.ca/2009/04/01/celebration-great-bear-rainforest-protected/>

⁴⁹ NYE, J. S. Jr. *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*, s. 184-185.

⁵⁰ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 6.

⁵¹ Tamtéž, s. 16.

Měkká moc spočívá vedle schopnosti být atraktivní i ve schopnosti určovat a ovlivňovat agendu. Pokud se podaří určitému aktérovi nastolit (mezinárodní) agendu, vyřazuje díky tomu z jednání témata, jejichž projednávání není v jeho zájmu. Zároveň tím utváří preference účastníků debaty, kteří pak pouze vyjadřují svůj souhlas, případně nesouhlas s programem jednání. Nejviditelnější jsou tyto snahy prakticky vždy na půdě mezinárodních organizací a institucí a souvisí právě s nehmatatelnými zdroji jako jsou kultura a ideologie.⁵²

USA a Velké Británii se podařilo právě díky atraktivitě ideologie a zčásti i kultury ostatní přesvědčit, že liberální demokracie je, alespoň prozatím, tím nejlepším systémem vládnutí, které kdy lidstvo poznalo. Podobné snahy lze pozorovat i v případě mezinárodního obchodu, kdy některé kruhy, občas i s pomocí institucí jako jsou Organizace spojených národů (OSN), Mezinárodní měnový fond (MMF) či Světová banka (SB), vehementně usilují vsugerovat zbytku světa přesvědčení o platnosti a univerzálnosti neoliberalismu jako té nejlepší možné organizace obchodu mezi státy a firmami. Na podobném principu funguje rovněž celá řada dalších institucí. Např. členem Rady Evropy (RE) se může stát pouze ta evropská země, která k trestání odsouzených nevyužívá trestu smrti. Proto muselo Rusko v roce 1996, kdy k této instituci přistoupilo,⁵³ uvalit na trest smrti moratorium, a proto členským státem RE není Bělorusko.

Význam měkké moci byl umocněn rozvojem informačních technologií. Již před čtyřmi staletími napsal Francis Bacon, že vědění znamená moc.⁵⁴ Současná informační revoluce je založena na rapidním pokroku v počítačovém, komunikačním a softwarovém průmyslu. Informační technologie zrychlují, zdokonalují, přičemž cena za počítačové vybavení a přenos informací konstantně klesá. Tato dramatická technologická změna, někdy také označována jako třetí industriální revoluce, zapříčinila proměnu povahy vlády a suverenity, zvýšila význam měkké moci v zahraniční politice, stejně jako roli nestátních aktérů.⁵⁵

Měkká moc nestátních aktérů samozřejmě není ničím novým. Síla měkké moci obchodních značek jako jsou Adidas, Nike, Siemens, Volkswagen, Toyota, HSBC, ING, BP apod. je známa po desetiletí. Informační revoluce však poskytla těmto aktérům nebyvalé zdroje měkké moci, díky nimž jsou schopni ovlivňovat a formovat názory obyvatel, stejně jako prostřednictvím tlaku na jednotlivé vlády měnit stávající a vytvářet nové normy.⁵⁶

⁵² NYE, J. S. Jr. *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*, s. 32.

⁵³ *Council of Europe in Brief* [online]. [Citováno 14. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en>

⁵⁴ NYE, J. S., Jr. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, s. 42.

⁵⁵ Tamtéž, s. 43.

⁵⁶ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 90.

V oblastech, jako je Afghánistán, mohou nevládní organizace vzhledem k nahrazování funkcí státu v některých sférách každodenního života požívat značnou autoritu. Stát pak v takových případech se soukromými subjekty soupeří o vliv, a za účelem znovunabytí své vlastní autority či zvýšení důvěryhodnosti nezřídka legislativně omezuje pole působnosti nevládních organizací.

Tak jako státy mohou i nestátní aktéři ztrácet měkkou moc. Mohou např. pozbýt svých finančních zdrojů, tedy zdrojů tvrdé moci, v důsledku čehož ztratí prostředky k ovlivňování publika, mohou však také v důsledku chybných kroků ztratit svou reputaci. Když v roce 1996 oznámila společnost Shell záměr potopit nepoužívanou vrtnou plošinu *Brent Spar* na dno Severního moře, zorganizovala organizace Greenpeace kampaň, jež nakonec přinutila Shell k rozebrání plošiny na souši. Později se však ukázalo, že původní návrh Shell byl k životnímu prostředí daleko šetrnější než způsob, jakým k likvidaci zařízení nakonec došlo. Reputace a měkká moc Greenpeace touto aférou velmi utrpěly.⁵⁷

Jak jsme si výše ukázali, v důsledku šíření nových technologií dosud méně významní aktéři nabírají na síle. Podle Josepha Nye proto státy, jež chtějí v informačním věku usilovat o získání, případně navýšení stávající měkké moci, musí splňovat tři předpoklady: zaprvé musí zastávat ideje blízké převažujícím globálním „standardům“ (liberalismus, pluralismus, autonomie); zadruhé musí mít dobrý přístup k rozličným informačním kanálům, jejichž prostřednictvím lze vykonávat větší vliv na utváření agendy; konečně třetí premisou je kredibilita vyvěrající z jednání na domácí i mezinárodní úrovni.⁵⁸ Pouze státy schopné kombinovat jednotlivé nástroje měkké moci s mocí tvrdou budou s to obstát v soutěži o globální mocenský vliv.

Velmi zajímavá je relace mezi tvrdou a měkkou mocí. Druhá válka v Iráku poskytla fascinující případovou studii toho, jak funguje interakce mezi oběma koncepty. USA a koaliční jednotky na jedné straně rychlou a drtivou porážkou irácké armády posílily svou tvrdou moc, na druhé straně však v důsledku nelegitimního vstupu do země došlo ke značnému snížení americké reputace, a tím přirozeně i americké měkké moci. Irácké tažení postrádalo velmi podstatný prvek měkké moci – legitimitu. Nejsou-li tedy cíle, o jejichž naplnění aktér usiluje, legitimní, ztrácí jejich realizací na atraktivitě, což má přímý vliv i na celkové snížení měkké moci.

Měkká moc má přirozeně také své limity. Její účinek je výrazně nižší při dosahování specifických cílů než při dosahování cílů obecných.⁵⁹ Význam měkké moci je zcela zásadní

⁵⁷ Tamtéž, s. 93.

⁵⁸ NYE, J. S., Jr. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, s. 69.

⁵⁹ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 16-17.

při prosazování lidských práv, propagaci otevřených trhů a podpoře demokracie, na druhé straně její uplatňování nebude mít příliš velký účinek při snahách zbavit teroristické skupiny jejich vlivu. Záleží také na tom, kdo měkkou moc uskutečňuje. Státy jsou obvykle schopny ovlivnit pouze omezené spektrum jedinců, kdežto vliv nestátních organizací, jako jsou církve, může mít skutečně globální, celospolečenský dosah.⁶⁰

1.3.1 Masová populární kultura

Populární kultura patří mezi klasické zdroje měkké moci. Filmy, hudba a televize, tato patrně nejznámější média masové kultury, hrají při uplatňování měkké moci jednu ze stěžejních rolí. Jejich vliv na utváření veřejného mínění je znám již dlouho, povaha jejich fungování k šíření (dez)informací a rozličných obrazů přímo vybízí. Záleží však opět na kontextu, ve kterém jsou nástroje moci uplatňovány. Např. filmy, které Spojeným státům získávají popularitu v Číně či Latinské Americe, mohou mít zcela opačný efekt v Saúdské Arábii či Pákistánu.⁶¹ Výslednou měkkou moc tedy silně ovlivňuje i kulturní obsah zpráv, hudby, filmů a televizních pořadů,⁶² stejně jako (věkové) složení cílového publika – např. podle Brzezinského ani „mladší muslimská generace není imunní vůči vábení televize a filmu.“⁶³

V této souvislosti je záhodno zaměřit naši pozornost na postavení americké masové kultury, která svým globálním vlivem dalece předčí kulturní vlivy kterýchkoliv jiných zemí, evropských nevyjímaje. Spojené státy, jde-li o populární kulturu, v současnosti jednoduše nemají ve světě konkurenta, resp. žádný stát dosud neposkytl přitažlivější kulturní alternativu. Nejviditelnější je tato převaha⁶⁴ u amerických filmů a seriálů.⁶⁵ „Počáteční dovoz pouze několika hollywoodských filmů do Číny (okamžitě se staly kasovními trháky),“ uvádí Zbigniew Brzezinski, „přinutil vládu, aby upustila od snah vyrábět vlastní, politicky korektní, v podstatě propagandistické filmy.“⁶⁶

⁶⁰ Některé církve a náboženské společnosti, jako např. Římskokatolická církev, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, Soka gakkai či Církev adventistů sedmého dne svou činnost vyvíjejí na všech kontinentech (*Religious Bodies of the World with at Least 1 Million Adherents* [online]. [citováno 14. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.adherents.com/adh_rb.html>). Posledně jmenovaná církev pak kupř. k 31. prosinci 2007 působila ve 201 zemích (*Seventh-Day Adventist World Church Statistics* [online]. [citováno 14. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.adventist.org/world_church/facts_and_figures/index.html.en>). Totéž se nedá říci o žádném státě světa (nepočítáme-li zahraniční zastupitelské orgány).

⁶¹ NYE, op. cit., s. 12.

⁶² NYE, J. S., Jr. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, s. 63.

⁶³ BRZEZINSKI, Z. *Volba: globální nadvláda nebo globální vedení*, s. 75.

⁶⁴ V závislosti na vůli interpreta dle našeho názoru lehce transformovatelná v politický vliv.

⁶⁵ I přesto, že indický „Bollywood“ ročně vyprodukuje více filmů než americký Hollywood, zůstávají USA jednoznačně největším exportérem filmů a rozličných televizních programů na světě (NYE, J. S., Jr., *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 33).

⁶⁶ BRZEZINSKI, op. cit., s. 217.

Globální masové kultuře, jež je – ať už si to přejeme, či nikoliv – spjata zejména s Amerikou, mohou vzdorovat pouze země vyznačující se převážně rurálními společnostmi, které lpí na tradicích a nepoužívají stále dostupnější komunikační prostředky. Takových zemí je ovšem velmi málo a s přibývajícím časem, nenastane-li v globalizovaném a stále více se globalizujícím mezinárodním systému radikální změna, bude jejich počet téměř jistě dále klesat. Americká kulturní nadvláda tak bude v nejbližší době pravděpodobně pokračovat.

Kulturní indikátory jako zločinnost, míra rozvodů, těhotenství mladistvých či narkomanie mohou podle Nye rovněž ovlivnit měkkou moc. Negativní čísla v těchto oblastech poškozují obraz daného státu, naopak nízká míra zločinnosti či nízký počet drogově závislých zvýší reputaci státních struktur u domácího obyvatelstva⁶⁷ a velmi pravděpodobně zvýší atraktivitu dané země i v zahraničí, což se následně může projevit např. ve zvýšeném počtu imigrantů.

1.3.2 Politika

Dalším potenciálním zdrojem měkké moci jsou domácí a zahraniční vládní politika.⁶⁸ Hodnoty, které svým jednáním vláda zastává a ochraňuje, mohou být zdrojem atraktivity a silně ovlivňovat preference ostatních. Je ovšem zapotřebí, aby vláda politiku, jíž proklamuje, sama také reálně naplňovala. Bude-li určitý stát např. v zahraničí hovořit o nutnosti širšího zapojení obyvatelstva do politických procesů a přitom na domácí politické scéně některým skupinám upírat politická práva, pak je téměř jisté, že bude ostatními vnímán negativně a jeho měkká moc se bude snižovat. Tento „dvojitý standard“ je problém ve většině rozvinutých zemích, především pak ve Spojených státech.⁶⁹

Někteří navrhuji ideu dvojích standardů podpořit. Britský diplomat Robert Cooper kupříkladu apeluje na Evropany, aby při uskutečňování politiky vně EU zavrhnuli principy práva a kooperace, jimiž se řídí ve své kantovské oáze míru, a navrátili se k poněkud hrubějším metodám užívaným v dobách minulých. Říká: „Mezi sebou můžeme dodržovat zákon, když se však ocitneme v džungli, musíme dodržovat zákony džungle.“⁷⁰ Jenomže přesně taková politika nehledí na legitimitu a zásadním způsobem snižuje kredibilitu státu, což v konečném důsledku snižuje zdroje měkké moci (nehledě na fakt, že je Cooperovo hobbesovské vnímání mimoevropského světa přinejmenším zkreslené).

⁶⁷ NYE, *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, s.113-114.

⁶⁸ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 13.

⁶⁹ Tamtéž, s. 55.

⁷⁰ KAGAN, R. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, s. 74.

Povaha, taktika a styl zahraniční politiky velmi často produkují měkkou moc. Nepopulární politika pak poškozují celkový obraz dané země zdaleka nejvíce. Kupř. atraktivita Ameriky během studené války klesala vždy simultánně s uskutečňováním kontroverzní bezpečnostní politiky. Podle Josepha Nye lze v tomto období identifikovat zejména čtyři události, jež měly na popularitu USA v Evropě zásadní vliv: Suezská krize v roce 1956, působnost hnutí „zakažte bombu“ („ban the bomb“) v padesátých až šedesátých letech, vietnamská válka na přelomu šedesátých a sedmdesátých let a konečně reakce na rozmístění raket středního doletu v západním Německu na počátku let osmdesátých.⁷¹ Druhá válka v Iráku tento trend potvrdila – ve většině evropských zemí podpora americké zahraniční a bezpečnostní politiky klesla v průměru o 30 procentních bodů.⁷²

Podobné korelace lze nalézt, i pokud jde o vnitrostátní politiku. Prakticky vždy, když vláda uskutečňuje politiku, jež se svým dosahem negativně dotýká voliče, klesá její popularita. Z tohoto důvodu se vlády obávají zavádět drastické reformy daňového, důchodového či zdravotního systému a velmi často odkládají řešení na neurčito. Naopak populární politika, která vede ke snižování nezaměstnanosti, snižování kriminality či ke zvyšování životní úrovně obyvatelstva, velmi často zvyšuje kredibilitu vládních stran, čímž zároveň vzrůstá pravděpodobnost jejich znovuzvolení.

1.3.3 Veřejná diplomacie

Veřejná diplomacie patří mezi nejdůležitější nástroje měkké moci. Představuje celý souhrn prostředků, skrze něž je měkká moc uplatňována a konsolidována. Mezi nejefektivnější z nich lze zařadit klasická kulturní média jako rozhlas, televize, filmy, internet, ale také, a to především, interpersonální aktivity typu studentských výměnných pobytů, vědeckých výměn ap., které jsou mnohdy vedeny po neoficiální linii.⁷³ Rovněž veřejnou diplomacii pojí s ostatními nástroji měkké moci nutnost znalosti kontextu, v němž je uplatňována. Teprve pochopení hodnot, tradic a historie dané společnosti umožňuje zvolit vhodné a efektivní prostředky veřejné diplomacie.

Vymezit pojmově veřejnou diplomacii lze hned několika způsoby, jejich následné významy se často odlišují pouze v maličkostech a v mnohém jsou si podobné.⁷⁴ Jana Peterková se ve svých statích snaží jednotlivé, jemně významově odstíněné, definice spojit

⁷¹ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 35-38.

⁷² Tamtéž, s. 35.

⁷³ PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie – jen módní pojem nebo skutečná změna? *Mezinárodní vztahy*, 2006, roč. 41, č. 3, s. 86.

⁷⁴ Tamtéž, s. 85.

v jedinou, čímž dostává tuto výslednou definici veřejné diplomacie: „Veřejná diplomacie je činnost, zaměřená na utváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, hodnotách a činnostech, které reprezentuje mezi zahraniční veřejností. Prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností, prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.“⁷⁵

Joseph Nye pak základě studia veřejné diplomacie (Mark Leonard. *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre, 2002) stanovuje tři dimenze její působnosti. První z nich je běžná denní komunikace, která je uskutečňována skrze tisk, televizi, rozhlas apod. Druhou dimenzi označuje jako strategickou komunikaci, což je v podstatě kampaň, jejímž cílem je vtisknout cílovému publiku ústřední témata či podpořit specifickou vládní politiku. Třetí, poslední dimenze je charakterizována navázáním trvalých vztahů s klíčovými jedinci prostřednictvím řadu let trvajících stipendijních programů, výměn, školení, seminářů, konferencí apod.⁷⁶

Komunikace tváří v tvář bývá obvykle nejefektivnějším způsobem, jak lze posílit vzájemné, nikoliv pouze kulturní, vazby mezi národy, jež se pak mohou stát základem, resp. zdrojem měkké moci.⁷⁷ V tomto smyslu mají největší výhodu Spojené státy. Ročně se stávají hostitelem největšího počtu zahraničních studentů na světě,⁷⁸ kteří mohou po návratu zpět do vlasti svým jednáním, ovlivnění atraktivním americkým životním stylem, napomáhat k realizaci americké (zahraniční) politiky, aniž by nad nimi USA přímo vykonávaly moc. Otázkou je, kolik studentů se ze studií v USA zpět do své domoviny nakonec skutečně vrátí a budou-li západní (liberální) hodnoty ochotni dále šířit.

Veřejná diplomacie může dle našeho mínění dokonce suplovat bezpečnostní funkci armády. Máme na mysli takové případy, kdy dojde prostřednictvím osobních kontaktů mezi významnými jedinci k utvoření natolik pozitivních obrazů daných států, že se případný vzájemný konflikt stane prakticky nemožným. Tuto tezi však nelze věrohodně empiricky verifikovat – ostatně dokázat, že pouze vztahy klíčových jedinců ze dvou odlišných zemí, a nic jiného, zabrání vzájemnému vojenskému střetu, není dost dobře možné. Lze se nicméně

⁷⁵ Tamtéž, s. 87. Dodejme jen, že součinnost vládních struktur a soukromých subjektů je pouze předpokladem, nikoliv podmínkou úspěšnosti veřejné diplomacie. Nevládní organizace totiž mohou občas vykonávat veřejnou diplomacii, jež nemusí být zrovna konzistentní s oficiální vládní politikou.

⁷⁶ NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*, s. 107-109.

⁷⁷ Tamtéž, s. 111.

⁷⁸ V školním/akademickém roce 2007/2008 studovalo v USA na vyšších stupních vzdělání (střední a vysoké školy) necelých 624 tisíc zahraničních studentů, z čehož zhruba 173 tisíc připadlo na nově nastoupené studenty. Největší počet, 94 563 osob, tvořili indiští studenti, následování přibližně 81 tisíci studentů z Číny (*International Students in the US* [online]. c2008 [citováno 3. září 2009]. Dostupné z: <<http://opendoors.iienetwork.org/?p=131590>>).

domnívat, že k navázání takových vztahů čas od času dojde, důkazem čehož mohou být vazby Velká Británie – Spojené Státy (Blair – Bush) či Německo – Rusko (Schröder – Putin).

Sféry teorie a praxe veřejné diplomacie občas postihuje zmatení pojmů, v horším případě přímo (neúmyslná) záměna veřejné diplomacie za „klasickou“ diplomacii, případně propagandu. Abychom se vyhnuli tomuto nebezpečí, uvádíme alespoň okrajově zásadní definiční difference: na rozdíl od standardní státní diplomacie, tradiční domény profesionálních diplomatů, zapojuje veřejná diplomacie do procesu komunikace se zahraničním publikem daleko širší okruh jedinců a tedy i širší okruh zájmů; od propagandy pak veřejnou diplomacii odlišují především dva aspekty – propaganda je ve srovnání s veřejnou diplomacií pouze jednosměrným způsobem komunikace⁷⁹ a již z definice její úspěšnost nezávisí na důvěryhodném poselství.

Jana Peterková se ve svých statích zaměřuje rovněž na studium role veřejné diplomacie v rámci malých států, mezi něž je běžně řazena také Česká republika. Podle Peterkové je „základním cílem veřejné diplomacie malých států [...] prezentovat své silné stránky, být viděn ze správných důvodů.“⁸⁰ Česká republika však nemá žádné vyhraněné téma, kterým by se mohla v zahraničí prezentovat a zároveň odlišovat od ostatních.⁸¹ V tomto smyslu tak výrazně zaostává např. za Norskem – mezinárodně uznávanou peacekeepingovou velmocí, nebo Švédskem, „jemuž pověst spolehlivého člena mezinárodního společenství ve světě dává takovou míru vlivu, která neodpovídá jeho hospodářské či vojenské síle.“⁸²

Pro Českou republiku se za účelem zviditelnění a budování příznivého obrazu ve světě jako nejvhodnější jeví vedle poskytování rozvojové a humanitární pomoci zejména transformační spolupráce.⁸³ Dobrou příležitostí pro posílení mezinárodního postavení ČR v současnosti poskytuje konkrétně i mise v Afghánistánu. Zda bude výsledkem účasti českých subjektů na postkonfliktní rekonstrukci Afghánistánu zvýšení atraktivnosti, či naopak snížení mezinárodní kredibility ČR, ukáže schopnost participujících subjektů vypořádat se s tamními nelehkými výzvami.

⁷⁹ PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie – jen módní pojem nebo skutečná změna? *Mezinárodní vztahy*, 2006, roč. 41, č. 3, s. 89.

⁸⁰ PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky. *Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 2, s. 7.

⁸¹ Rozhovor konaný dne 23. července s vedoucí projektu českého PRT na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky (MZV ČR) Ester Lauferovou a zástupcem ředitele Odboru bezpečnostní politiky (OBP) MZV ČR Petrem Chalupěckým.

⁸² PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie – jen módní pojem nebo skutečná změna? *Mezinárodní vztahy*, 2006, roč. 41, č. 3, s. 92.

⁸³ PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky. *Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 2, s. 21.

2. Analýza české účasti v Afghánistánu: naměkko či natvrdo?

Participaci České republiky na rekonstrukci Afghánistánu lze rozdělit do dvou hlavních skupin – operace oficiálních státních struktur a aktivity soukromých subjektů. Zastoupení oficiálních vládních struktur je dále uskutečňováno jednak skrze Ministerstvo obrany (MO), jednak prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí (MZV). Soukromé subjekty pak v současnosti reprezentují neziskové organizace Člověk v tísni (ČVT) a Berkat, zaměřujeme svou pozornost tedy na jejich aktivity.

Zapojení České republiky do rekonstrukčního procesu v Afghánistánu předcházelo několik událostí, o nichž bychom se v úvodní subkapitole tohoto oddílu chtěli zmínit. Pro lepší orientaci v afghánském kontextu bude podle nás také vhodné alespoň okrajově nastínit základní milníky moderních afghánských dějin, bez nichž nelze současným poměrům v Afghánistánu dost dobře porozumět.

2.1 Afghánský kontext

Dějiny Afghánistánu jako nezávislé, suverénní země mají svůj počátek 19. srpna 1919, kdy bylo dosaženo nezávislosti na Velké Británii.⁸⁴ Do roku 1964, kdy byla v Afghánistánu přijata ústava s demokratickými prvky,⁸⁵ lze afghánský politický systém označit jako konstitučně monarchistický, ústavu jako takovou pak lze vnímat jako snahu položit základy demokracie v monarchistickém státním zřízení. V roce 1973 byl krátký experiment s demokracií ukončen vojenským pučem, jenž byl o pět let později následován dalším, tentokrát již představiteli komunistické *Afghánské lidové demokratické strany* (People's Democratic Party of Afghanistan - PDPA) zosnovaným, převratem.⁸⁶

Osmdesátá léta jsou v afghánské historii poznamenána sovětskou okupací, na jejímž konci v roce 1989 zůstal Afghánistán rozdělený mezi dva nepřátelené tábory, symbolizované Sověty podporovaným prezidentem Nadžibulláhem na straně jedné a Spojenými státy a některými muslimskými zeměmi financovanými, protivládně orientovanými mudžahedíny na straně druhé.⁸⁷

⁸⁴ CIA – *The World Factbook – Afghanistan* [online]. Poslední revize 14. srpna 2009 [citováno 18. srpna 2009]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.

⁸⁵ TADJBAKSHI, S. – SCHOISWOHL, M. Playing with Fire? The International Community's Democratization Experiment in Afghanistan. *International Peacekeeping*, April 2008, vol. 15, no. 2, s. 252. První ústava byla v Afghánistánu přijata již v roce 1923, její charakter však v žádném případě nelze označit za demokratický. Pro srovnání obou textů viz *Afghanistan Online: Afghan History* [online]. Poslední revize 6. srpna 2009 [citováno 26. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.afghan-web.com/history/>>

⁸⁶ ZAGORSKI, A. Lessons from Soviet Experiences of Socialist Modernization in Afghanistan (1979-89). In EMERSON, M. (Ed.). *Readings in European Security*, 2007, vol. 4, no. 1, s. 211.

⁸⁷ Tamtéž, s. 223.

Zájem zahraničí o Afghánistán neustal ani po odchodu Sovětů ze země, pouze došlo k jeho přesunu z úrovně globálních mocností (USA, Sovětský svaz) na mocnosti regionální (Írán, Pákistán, Uzbekistán). Pákistán s Íránem sice podporovaly boj namířený primárně proti komunistické vládě, která v Kábulu definitivně padla až v roce 1992,⁸⁸ nezdřáhaly se však afghánské obyvatelstvo povzbuzovat k interetnickým bojům. Během sovětské okupace v letech 1979-89 vznikaly – většinou na základě etnického klíče – napříč Afghánistánem menší paramilitární oddíly, odhodlané bránit svá teritoria proti společnému nepříteli. Mocenské vakuum, vytvořené odchodem Sovětů, vyústilo v občanskou válku, v níž proti sobě stáli nejpočetnější Paštunové,⁸⁹ reprezentováni Pákistánem finančně i vojensky podporovaným Gulbuddinem Hekmatyarem, a Uzbeky podporovaní Tádžikové, vedení Burhanuddinem Rabbanim.⁹⁰

V průběhu první poloviny devadesátých let docházelo mezi skupinami mudžahedínů mnohdy ke změnám spojenectví, tak jako v případě uzbeckého generála Rašída Dostuma, jenž zprvu bojoval po boku tádžického velitele Massúda, aby se o několik let později stal jeho odpůrcem, či hazarského vůdce Abdula Alí Mazariho, který před tím, než s Paštuny uzavřel spojenectví, útočil na Hekmatyarovy jednotky.⁹¹

Příklady lze však nalézt též v éře současné. V roce 2004 tálibánský velitel Abdul Wahid oznámil za účelem participace na budování islámského státu své usmíření s afghánskou vládou.⁹² K podobným krokům se odhodlali i další dnes již bývalí polní velitelé Tálibánu, např. bratři Hotakové, jež měli během vlády Tálibánu na starosti provincii Vardak, Nur Ali Haidery Ishaqzai, ředitel tálibánských afghánských aerolinek, Abdul Salam Rocketi – někdejší velitel tálibánských jednotek v Džalálábádu, dnes člen parlamentu nebo Arsala Rahmani, vysoký ministerský úředník za vlády Tálibánu, současný senátor.⁹³

Přeskupování aliancí za účelem setrvání u moci je tedy podle řady badatelů⁹⁴ pro Afghánistán typické a mohlo by být indikátorem nijak zvlášť překvapivého odhalení –

⁸⁸ SHAHRANI, N. F. War, Factionalism and the State in Afghanistan. *American Anthropologist*, September 2002, vol. 104, no. 3, s. 719.

⁸⁹ Vedle Paštunů (42% populace) obývají afghánské území i Tádžikové (27%), Hazarové (9%), Uzbekové (9%), Aimakové (4%), Turkméni (3%), Balochové (2%), zbývající 4% připadají na ostatní, blíže nespecifikované skupiny (CIA – *The World Factbook – Afghanistan* [online]. Poslední revize 14. srpna 2009 [citováno 26. srpna 2009]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.)

⁹⁰ SHAHRANI, N. F., op. cit., tamtéž.

⁹¹ CHRISTIA, F. – SEMPLE, M. Flipping the Taliban. *Foreign Affairs*, July/August 2009, vol. 88, no. 4, s. 36.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž, s. 37.

⁹⁴ Např. TADJBAKSH, S. – SCHOISWOHL, M. Playing with Fire? The International Community's Democratization Experiment in Afghanistan. *International Peacekeeping*, April 2008, vol. 15, no. 2, s. 252-267; CHRISTIA, F. – SEMPLE, M. Flipping the Taliban. *Foreign Affairs*, July/August 2009, vol. 88, no. 4, s. 34-45; ZAGORSKI, A. Lessons from Soviet Experiences of Socialist Modernization in Afghanistan (1979-89). In EMERSON, M. (Ed.). *Readings in European Security*, 2007, vol. 4, no. 1, s. 211-224.

v pozadí pohnutek povstaleckých skupin nestojí ideologicky motivovaný boj proti západním bezvěrcům, jak lze z úst povstalců často slýchat, nýbrž boj o politickou moc.⁹⁵ Podle některých jsou pak výsledky mocenských bojů v Afghánistánu rozhodovány spíše zběhnutím k úspěšnějšímu nepříteli než na bojišti samotném a přeběhlictví je jednoduše afghánským způsobem vedení války.⁹⁶

Vnitřní konflikty mají podle některých výzkumníků daleko hlubší kořeny a jejich počátek lze datovat na konec 19. století, kdy se Afghánistán stal součástí britského impéria. V této době položil Brity instalovaný paštunský „železný emír“ Abdur Rahman základy, v afghánských podmínkách zcela nekompatibilního, centralizovaného státu a započal velmi nevybíravou diskriminační politiku vůči nepaštunským etnikům.⁹⁷ Zde je podle Nazifa Shahraniho třeba hledat příčiny v Afghánistánu v podstatě nikdy nezakotveného národního státu⁹⁸ – o jehož usazení v afghánské politické kultuře nicméně po většinu 20. století různé skupiny usilovaly – a interetnické války, jež se po konečném vítězství mudžahedínů nad komunisty v dubnu 1992 vymkly kontrole, nutno vnímat jako „zlovolné manifestace století trvající politiky vnitrostátního kolonialismu, prováděného Paštuny kontrolovanými vládami a do značné míry podporovaného studenoválečnou regionální [velmocenskou] politikou.“⁹⁹

2.1.1 Tálíbánská spojka

V roce 1995 se v Afghánistánu, v souvislosti s plánovanou výstavbou plynovodu vedoucího přes afghánské území z Turkmenistánu ke břehům Arabského moře, opět ve větší míře angažoval Pákistán. Příjemcem pákistánských peněz a zbraní bylo tentokrát hnutí náboženských seminaristů Tálíbán (v perštině „*Studenti*“), vedené mulláhem Muhammadem Omarem. Tálíbán dostal od svého sponzora za úkol zabezpečit koridor vytyčený pro stavbu plynovodu, což se mu podařilo především díky úplatkům, jimiž si zajistil podporu místních paštunských velitelů.¹⁰⁰

⁹⁵ V tomto případě o privilegium vnitřně organizovat multietnickou afghánskou společnost. Role islámu podle nás hraje až druhotnou roli ve smyslu zásady poaugšpurského Německa *cuius regio, eius religio*.

⁹⁶ CHRISTIA, F. – SEMPLE, M. Flipping the Taliban. *Foreign Affairs*, July/August 2009, vol. 88, no. 4, s. 35.

⁹⁷ SHAHRANI, N. F. War, Factionalism and the State in Afghanistan. *American Anthropologist*, September 2002, vol. 104, no. 3, s. 717-718.

⁹⁸ Podle Shahraniho vytvoření silné centrální vlády vždy bránily především komplexní společenské vztahy mezi řadou hašteřivých etnických, kmenových a nábožensko-sektářských společenství, obývajících afghánský hornatý terén. Afghánistán bývá proto některými badateli řazen mezi tzv. zhroucené státy, které podle nich představují vážnou hrozbu mezinárodnímu řádu (SHAHRANI, op. cit., s. 716).

⁹⁹ Tamtéž, s. 719.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 720.

Tálibánu se od roku 1996, kdy obsadil Kábul,¹⁰¹ do roku 1998 podařilo získat pod svou kontrolu 80% afghánského území, na němž prováděl politiku diskriminující nepaštunská etnika a zavedl přísné dodržování islámu.¹⁰² Reakce nepaštunských etnik, především Tádžiků, Uzbeků a Hazarů, vyústila ještě v roce 1996 ve vznik Severní aliance, jež s Tálibánem sváděla až do jeho pádu v prosinci 2001 tvrdé boje.¹⁰³ V jejím vedení se vyskytovali i tak prominentní Afghánci, jako např. Abdulláh Abdulláh, jeden z nejperspektivnějších kandidátů na zisk prezidentského křesla v letošních prezidentských volbách. S hnutím Tálibán je spojena militantní islámská organizace Al-Káida. Jejím vůdci, Usámovi bin-Ládinovi, bylo Muhammadem Omarem na žádost pákistánské tajné služby ISI v roce 1995 v Afghánistánu poskytnuto útočiště, čímž byly položeny základy spojení obou hnutí.¹⁰⁴ Al-Káida s největší pravděpodobností nese zodpovědnost za notoricky známé útoky z 11. září a vzhledem k tomu, že v té době měla své centrum v Afghánistánu, rozhodli američtí váleční plánovači, na základě informací Ústřední zpravodajské služby (CIA) o údajném úzkém spojení muslimských útočníků právě s Al-Káidou, o okamžitě odvetě na afghánské půdě. Díky aktivaci článku 5 Washingtonské smlouvy bylo do operací na území Afghánistánu zapojeno rovněž NATO,¹⁰⁵ jehož součástí byla tehdy druhým rokem již i Česká republika a očekávala se přirozeně taktéž její participace.

Užíváním tvrdé vojenské moci NATO zároveň podporuje afghánskou vládu, jejíž bezpečnostní struktury procházejí procesem výstavby a nejsou bez přispění zahraničních jednotek prozatím s to vypořádat se s bezpečnostními hrozbami. Odchodem zahraničních vojsk by v Afghánistánu mohlo vzniknout mocenské vakuum ne nepodobné vakuu postsovětskému, o jehož zaplnění by usilovaly rozličné skupiny usilující o moc. Země by tím byla uvržena do zmatku a nepokojů, které by v extrémním případě mohly vyústit v novou občanskou válku a nové 11. září.¹⁰⁶

¹⁰¹ CIA – *The World Factbook – Afghanistan* [online]. Poslední revize 14. srpna 2009 [citováno 26. srpna 2009]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>.

¹⁰² CHRISTIA, F. – SEMPLER, M., op. cit., s. 35-37.

¹⁰³ *Who are the Northern Alliance?* [online]. 13. listopadu 2001 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1652187.stm>

¹⁰⁴ SHAHRANI, N. F., op. cit., tamtéž.

¹⁰⁵ O'HANLON, M. E. *The Afghani War: A Flawed Masterpiece*. In ART, R. J. – WALTZ, K. N. (eds.). *The Use of Force: Military Power and International Politics*. 6. vyd. Lanham: Rowan & Littlefield, 2004, s. 272.

¹⁰⁶ Např. Zbigniew Brzezinski Afghánistán nahlíží z širší perspektivy oblasti, jíž nazývá „globální Balkán.“ Dle jeho mínění nelze tento areál za žádných okolností ponechat svému osudu, tak jako se tomu stalo po rozpadu bipolárního uspořádání (do té doby zde hrál nepopíratelnou stabilizační roli Sovětský svaz). „Kdybychom v současné době ignorovali problémy této oblasti,“ říká, „a podceňovali její potenciál způsobit globální krizi, otevírali bychom prostor pro zvyšování regionálních násilností, rozšiřování teroristických skupin a šíření zbraní hromadného ničení.“ Zapojení Evropy a USA v Afghánistánu tak může být součástí širšího plánu jak „stabilizovat, pacifikovat, případně znovuospořádat tuto oblast“ (BRZEZINSKI, Z. *Volba: globální nadvláda nebo globální vedení*, s. 82-85).

Takový scénář zcela jistě není v zájmu afghánské vlády, ani NATO a možná i proto někteří prisuzují nynější afghánské misi téměř fatální důležitost. Např. podle Juliana Lindley-Frenche by neúspěch v Afghánistánu mohl znamenat dokonce konec NATO jako obranné organizace a vzájemné odcizení USA a Evropy. Podle něj největší překážkou úspěšnému naplnění cílů afghánské vlády a NATO nemusí být Tálibán, Al-Káida či Paštunové, ale paradoxně západní političtí vůdci, kteří stále více odmítají plně uznat důležitost úspěchu a nebezpečné implikace možného selhání.¹⁰⁷

2.2 Analýza české armádní účasti

Česká republika své vojenské jednotky do Afghánistánu vysílá jednak na oficiální žádost Američanů, jednak v rámci spojeneckých struktur. Veškeré vojenské operace probíhající na území Afghánistánu přímo (dodatečně) schválila afghánská vláda a byly posvěceny mezinárodním společenstvím. To je velmi důležité z hlediska legitimacy a zásadním způsobem to odlišuje americkou Operaci trvalá svoboda (*Operation Enduring Freedom* – OEF) i misi Mezinárodních sil pro podporu bezpečnosti (*International Security Assistance Force* – ISAF) Severoatlantické aliance od jiných vojenských akcí vedených ve jménu války proti mezinárodnímu terorismu.¹⁰⁸

Afghánistán sice nepatří, z hlediska bilaterálních vztahů, mezi zahraniční priority České republiky, zato je však českou prioritou bezpečnostní. „Nestabilní a rozvrácený Afghánistán,“ říká Petr Chalupecký, „je pro Českou republiku bezpečnostním rizikem, protože se stává útočištěm pro skupiny schopné odtud připravit útok i na nás.“¹⁰⁹ Na tom se s Petrem Chalupeckým a Ester Lauferovou shodují i někdejší civilní zaměstnanci PRT, stejně jako zaměstnankyně Ministerstva obrany Sabina Středová. V tomto smyslu jsou tedy cíle ČR totožné s cíli NATO i s cíli afghánské vlády. Navíc je účast českých jednotek na zahraničních misích věcí mezinárodní prestiže a zvyšuje kredit České republiky¹¹⁰ nejen u spojenců, ale i u zemí stojících vně spojeneckých struktur.¹¹¹

¹⁰⁷ LINDLEY-FRENCH, J. „Afghanistan-lite‘: The Crunch. In EMERSON, M. (Ed.). *Readings in European Security*, 2007, vol. 4, no. 1, s. 196-199.

¹⁰⁸ Pravděpodobně nejlépe je tento rozdíl patrný za situace, kdy postavíme do kontrastu k „Afghánistánu“ nelegitimní vstup koaličních vojsk do Iráku v roce 2003.

¹⁰⁹ Rozhovor konaný dne 23. července s vedoucí projektu českého PRT na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky (MZV ČR) Ester Lauferovou a zástupcem ředitele Odboru bezpečnostní politiky (OBP) MZV ČR Petrem Chalupeckým.

¹¹⁰ Zvyšující se mezinárodní postavení ČR tvoří potenciál zdrojů měkké moci, jež mohou být v budoucnu transformovány ve (politický) vliv.

¹¹¹ Rozhovor s Ester Lauferovou a Petrem Chalupeckým.

Účast ČR v Afghánistánu tedy motivují především dva momenty – jednak minimalizace, případně kompletní eliminace bezpečnostní hrozby, kterou v důsledku rozvrácenosti a nekonsolidovaných vnitřních poměrů současný Afghánistán představuje, jednak budování příznivého obrazu ČR ve světě.

2.2.1 Operace trvalá svoboda

Vojenské operace OEF v Afghánistánu oficiálně začaly 7. října 2001, v současné době probíhá jejich 4. fáze, která začala spolu s inaugurací Hamída Karzaího prozatímním ministerským předsedou v lednu 2002.¹¹² Cílem OEF, jak zní oficiální název Američany vedeného tažení na přívržence teroristické sítě Al-Káida a již se za Českou republiku účastní 601. skupina speciálních sil, je „eliminace teroristů a jejich podporovatelů na území Afghánistánu.“¹¹³

Česká jednotka o síle do sta mužů v současnosti operuje pod americkým velením na mandátem jasně vymezeném území (provincie Kandahár a Uruzgán na jihu země).¹¹⁴ Poprvé byli vojáci speciálních sil do Afghánistánu vysláni v březnu 2004¹¹⁵, a Česká republika se tak do přímých vojenských operací – nepočítáme-li vyslání kontingentu 250 osob, tvořeného převážně vojáky 9. roty chemické ochrany z Liberce, na území Kuvajtu v březnu 2002¹¹⁶ – na afghánském území zapojila až téměř dva a půl roku po oficiálním zahájení bojů.

Současnému kontingentu končí mandát na konci letošního roku a v nejbližší době již nebude znovu obnoven. Důvodem je podle Sabiny Středové nedostatečné personální zajištění jednotky, jejíž příslušníci pravidelně rotují v šestiměsíčních intervalech.¹¹⁷ Toto tvrzení však nelze žádným způsobem ověřit, neboť informace o počtu příslušníků 601. skupiny speciálních sil nejsou veřejnosti přístupné.

I přes zjevné úspěchy, dosažené zejména v průběhu prvních měsíců od začátku OEF, nebylo naplnění klíčového smyslu celé operace – eliminace Al-Káidy a dopadení, případně fyzické likvidace domnělého strůjce útoků z 11. září 2001 Usámy bin Ládina – dosud dosaženo. Podle Libora Stejskala je navíc nynější zapojení českých jednotek do OEF

¹¹² Pro detailnější informace o prvních třech fázích afghánského tažení viz O'HANLON, M. E., op. cit., s. 272-275.

¹¹³ Ministerstvo obrany – aktuální mise [online]. c2004 [citováno 28. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=69>>.

¹¹⁴ 601. skupina speciálních sil v operaci Enduring Freedom 06 [online]. Poslední revize 14. ledna 2009 [citováno 27. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.601skss.cz/ef2006.html>>

¹¹⁵ Ministerstvo obrany - Historie zahraničních misí [online]. c2004 [citováno 28. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3699>>.

¹¹⁶ Ministerstvo obrany – Trvalá svoboda [online]. c2004 [citováno 28. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3688>>.

¹¹⁷ Rozhovor konaný dne 22. července 2009 se zaměstnankyní Sekce obranné politiky a strategie Ministerstva obrany České republiky (SOP MO ČR) Sabinou Středovou.

politicky problematickou záležitostí, neboť Česká republika je posledním zahraničním partnerem, který po boku Američanů v rámci OEF na území Afghánistánu bojuje.¹¹⁸ Vzhledem k nenaplnění primárního cíle tudíž vyvstávají pochybnosti o účelnosti celé operace, a je tak možné, že si tuto skutečnost uvědomuje i česká vláda a pravou příčinu chystaného ukončení participace na OEF maskuje údajným nedostatečným počtem vojáků elitní skupiny. Pohybujeme se však na úrovni spekulací a je tedy otázkou, zda takové úvahy mají vůbec smysl.

Celkový neúspěch OEF rovněž potvrzuje v laických i odborných kruzích často přijímanou myšlenku, podle níž k eliminaci teroristů nepostačuje jen vojenská tvrdá moc. Řada politických vůdců, avšak zdaleka ne všichni, se patrně stále pohybuje pouze na horní šachovnici trojdimenzionální mocenské hry (viz teoretická část této práce) a snaží se její pravidla aplikovat na dimenzi nejnižší, kde je za účelem dosažení příznivého výsledku nutné používat i nástroje měkké moci.

Někteří američtí politici si v souvislosti s bojem proti terorismu význam měkké moci uvědomují. Pokud má být zabráněno nárůstu vlivu teroristických skupin, je např. podle Michaela Chertoffa, bývalého ministra americké vnitřní bezpečnosti v Bushově administrativě, nutno „uplatňovat strategii, která si získá přízeň států a národů.“¹¹⁹ To je však pouze jedna strana mince, tou druhou je nutnost zbavit teroristickou ideologii její přitažlivosti, tj. měkké moci. Chertoff proto navrhuje tuto strategii: „Při navrhování alternativy k radikální ideologii je rozhodující měkká moc. Proto musí být součástí tohoto úsilí poskytování okamžité humanitární pomoci těm, kteří ji potřebují nejvíce.“¹²⁰ Přesně takovou strategii používá NATO, a tedy i Česká republika, v rámci civilních a vojenských operací mise ISAF.¹²¹

¹¹⁸ Rozhovor konaný dne 27. května 2009 s bezpečnostním expertem prvního českého PRT Liborem Stejskalem.

¹¹⁹ CHERTOFF, M. Preventing Terrorism. A Case for Soft Power. *Harvard International Review*, Summer 2008, vol. 30, no. 2, s. 14.

¹²⁰ Tamtéž, s. 15.

¹²¹ Česká republika se snaží svou činností čelit hlavním afghánským výzvám, definovaným NATO na summitu v Rize konaném v listopadu 2006. Aliance na něm stanovila 8 stěžejních bodů, jejichž realizace by měla zajistit postupné zlepšování bezpečnostní situace v Afghánistánu. Jako v pořadí čtvrtý bod je uváděno udržení podpory místního obyvatelstva, k čemuž podle všeho slouží náplň práce Provinčních rekonstrukčních týmů (FŮLE, Š. *Příspěvek pro tematickou diskuzi pořádanou Střediskem bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie FSV UK a Americkým centrem při Velvyslanectví Spojených států amerických v Praze 18. května 2007: NATO a koncept rozšířené spolupráce vojenských a civilních složek při zajišťování bezpečnosti a rekonstrukce v Afghánistánu* [online]. [citováno 28. srpna 2009]. s. 2. Dostupné z: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/CESES-66-version1-prispevek_Fule.pdf>).

2.2.2 Armádní zastoupení v misi ISAF

Vedle OEF se Česká republika účastní i mise Severoatlantické aliance ISAF, jež je největší vojenskou operací aliance v dějinách.¹²² ISAF oficiálně vznikly – v souladu s výsledky tzv. Bonnské konference, na níž velmoci spolu se zástupci vybraných protitalibánských afghánských skupin dohodly rámec budoucího vývoje – 20. prosince 2001 na základě rezoluce OSN č. 1386 a až do 11. srpna 2003, kdy velení a koordinaci mise převzalo NATO, podléhaly britskému, tureckému a německo-nizozemskému velení.¹²³

Tokijská dárcovská konference, konaná v lednu 2002, potvrdila cíle vytyčené na bonnských jednání a stanovila Rekonstrukční řídicí skupinu, jíž společně předsedaly Spojené státy, EU, Japonsko a Saúdská Arábie.¹²⁴ Řídicí skupina sice zahrnovala dohromady přes 60 zemí, nicméně další dárcovské konference, konané v Berlíně v roce 2004, Wilton Park v roce 2005 a především londýnské sympozium z roku 2006¹²⁵ ukázaly, že největší vliv na budoucí podobu Afghánistánu budou mít USA, Spojené království a Německo, což dokládá mj. i počet vojáků vyslaných do mise ISAF – v současnosti jednoznačně vedou USA s 29 950 osobami, následované Velkou Británií s 9 000 a Německem se 4 050 vojáky.¹²⁶ Se závěry Řídicí skupiny se ztotožnily všechny participující země, což dokládá poměrně širokou míru mezinárodního konsenzu.

Mezinárodnímu společenství, včetně České republiky jako řádnému členovi OSN, se podařilo nastolit politickou agendu (výkon měkké moci) ve smyslu cílů, kterých měla afghánská vláda postupně dosáhnout. „Proces navržený v Bonnu,“ píše Tadjbakhsh a Schoiswohl, „vycházel z předpokladu, že stát, postavený na demokratických a zastupitelských principech, umožní Afgháncům ukončit dějinně utvářený začarovaný kruh vnitřních ozbrojených konfliktů [...] a podpoří stabilitu v regionu, což nakonec zahubí prostředí příznivé pro terorismus.“¹²⁷ V Afghánistánu se ovšem jasně ukazuje, že liberální demokracie jednoduše není univerzalizovatelným modelem politické organizace a co hůř, demokracie na afghánský způsob není s to Afgháncům zajistit klid zbraní.

¹²² Pod záštitou NATO v Afghánistánu nyní operuje vojenský kontingent 42 národů, čítající momentálně 64 500 osob (*International Security Assistance Force and Afghan National Army Strenght & Laydown* [online]. [citováno 24. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>>)

¹²³ *ISAF – Chronology* [online]. Poslední revize 24. srpna 2009 [citováno 28. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/topics/chronology/index.html>>

¹²⁴ TADJBAKSH, S. – SCHOISWOHL, M. Playing with Fire? The International Community's Democratization Experiment in Afghanistan. *International Peacekeeping*, April 2008, vol. 15, no. 2, s. 254

¹²⁵ Tamtéž, s. 254-255.

¹²⁶ *International Security Assistance Force and Afghan National Army Strenght & Laydown* [online]. [citováno 24. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>>.

¹²⁷ TADJBAKSH – SCHOISWOHL, op. cit., tamtéž.

České jednotky se do operací ISAF poprvé zapojily v květnu 2002, kdy byl do Bagranu a Kábulu vyslán vojenský kontingent skládající se z 6. polní nemocnice Armády České republiky (AČR), čtyř ochrany a skupiny Vojenské policie.¹²⁸ V polovině října 2002 bylo 269 příslušníků 6. polní nemocnice vystřídáno zdravotníky 11. polní nemocnice AČR v počtu 11 mužů, kteří se z Afghánistánu do ČR definitivně vrátili 24. dubna 2003.¹²⁹ Smyslem těchto misí bylo „především zdravotnické zabezpečení pro příslušníky mezinárodních sil ISAF a poskytování humanitární pomoci pro obyvatele Afghánistánu.“¹³⁰ Takto vymezený mandát na jedné straně podporoval mírový charakter mise, na druhé straně se kontingent svou primární orientací na ošetřování vojáků fakticky podílel na tvrdé vojenské moci, třebaže uplatňované armádami druhých zemí.

V období od března 2004 do března 2007 se český vojenský kontingent o celkové síle 350 osob podílel na meteorologickém a ženijním zabezpečení kábulského letiště a likvidaci nevybuchlé munice a výbušnin v oblasti Kábulu. V poslední čtyřech měsících působnosti kontingentu se jeho velitel plk. Bohuslav Dvořák v rámci rotace mnohonárodních sil ISAF ujal na kábulském letišti velení jednotek NATO.¹³¹ V dubnu 2007 byly některé jednotky nahrazeny 5. kontingentem polní nemocnice a chemické jednotky, jehož jádro tvořili příslušníci 7. polní nemocnice. V kontingentu vedle lékařů a chemiků působili i meteorologové, řízení letového provozu, vojenští policisté či skupina OMLT (*Operational Mentoring Liaison Team*).¹³² Do konce roku 2008 se v kontingentu vystřídalo dohromady 658 osob.¹³³

Od začátku roku 2008 do března 2009 působily v Afghánistánu také jednotky 41. a 42. mechanizovaného praporu. Jejich hlavním úkolem byla ochrana a obrana obvodu nizozemské základny *Camp Hadrian*, nacházející se v provincii Uruzgán.¹³⁴ Podle Libora Stejskala byla tato mise z jistých důvodů „dost nešťastná“,¹³⁵ nicméně důvodem jejího ukončení bylo již předem dohodnuté převzetí operačního úkolu vojáky slovenské armády.¹³⁶

¹²⁸ Ministerstvo obrany – ISAF – mírová operace (nemocnice) [online]. c2004 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3710>>

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Ministerstvo obrany – ISAF-KAIA [online]. c2004 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8804>>

¹³² Ministerstvo obrany – ISAF – Polní nemocnice a chemický odřad - do prosince 2008 [online]. c2004 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=12573>>

¹³³ Ministerstvo obrany – historie zahraničních misí [online]. [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3699>>

¹³⁴ Ministerstvo obrany – Mise ISAF - český kontingent v provincii Uruzgán [online]. c2004 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=11451>>

¹³⁵ Rozhovor s Liborem Stejskalem.

¹³⁶ Ministerstvo obrany – Slovinci v Uruzgánu převzali operační úkol [online]. c2004 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13667>>

V současnosti se mise ISAF účastní 340 vojáků a vojaček, z čehož 60 osob připadá na kontingent v Kábulu, tvořený chemickým odřadem, výcvikovým týmem OMLT, meteorologickou skupinou, skupinou řízení letového provozu, logistickou skupinou *National Support Element* (NSE) a zdravotnickou skupinou.¹³⁷ Zbývajících 280 osob je součástí českého Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) působícího v provincii Lógar, kde je hlavní náplní jejich práce zajištění bezpečnosti 10 zaměstnanců MZV, jež uskutečňují rozvojové a rekonstrukční programy.¹³⁸

Podle údajů z citovaných internetových stránek Ministerstva obrany se tedy od dubna 2002, kdy byla do Afghánistánu vyslána 6. polní nemocnice, do operací OEF a ISAF zapojilo celkem 1820 vojáků a vojaček (konečný číselný údaj však může být vzhledem k neaktualizovaným dostupným informacím o zapojení speciálních sil vyšší). Míra zapojení ČR do vojenských akcí je tak úměrná zdrojům české tvrdé moci. Větším ambicím armády v Afghánistánu pak podle Sabiny Středové brání především domácí politické a společenské překážky,¹³⁹ což dokládají jednak dobře známé spory o účast vojáků na zahraničních misích v české Poslanecké sněmovně, jednak průzkumy domácího veřejného mínění.¹⁴⁰

I když by složení a povaha misí českých jednotek mohly naznačovat mírový, resp. podpůrný charakter participace ČR,¹⁴¹ smysl vojenské účasti v Afghánistánu sám o sobě tuto eventualitu vyvrací. Hlavní rolí mise ISAF je, v souladu s příslušnými rezolucemi Rady bezpečnosti OSN, „asistovat afghánské vládě při budování bezpečného a stabilního prostředí.“¹⁴² Vzhledem k tomu, že se bezpečnostní situace v zemi v posledních měsících rapidně zhoršuje¹⁴³ a rozličné strategie, včetně snah prostřednictvím jednání kooptovat do rekonstrukčního procesu i „umírněnější“ část povstalců,¹⁴⁴ opakovaně selhávají, nejsou

¹³⁷ Ministerstvo obrany - ISAF - 2. kontingent AČR na mezinárodním letišti Kábul [online]. c2004 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8805>>

¹³⁸ Ministerstvo obrany - Mise ISAF - provinční rekonstrukční tým České republiky [online]. c2004, poslední revize 11. srpna 2009 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13532>>. O civilní části PRT blíže pojednáme v následující subkapitole.

¹³⁹ Rozhovor se Sabinou Středovou.

¹⁴⁰ Např. podle průzkumu, provedeného z kraje letošního roku pro deník Právo, 70% českých občanů odmítá jakékoliv navyšování české účasti v Afghánistánu (*BBC Monitoring European Union. London: Jan 8, 2009* online. citováno 31. srpna 2009. Dostupné z: <http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>

¹⁴¹ České jednotky navíc nemají mandát na útočné operace (SNÁŠEL, F. Vojáky tu nechceme. *Týden*, 10. srpna 2009, roč. 16, č. 33, s. 18).

¹⁴² *International Security Assistance Force and Afghan National Army Strenght & Laydown* [online]. [citováno 24. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>>. Mandát vypracovaný spolu s afghánskou vládou zahrnuje široké spektrum nástrojů. České jednotky tak např. pomáhají i s výcvikem afghánských bezpečnostních sil, poskytují jim vybavení a staví policejní checkpointy (*Rozhovor se Sabinou Středovou*).

¹⁴³ *International Crisis Group - Security in Afghanistan* [online]. [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3071>>.

¹⁴⁴ Complex Situation in Afghanistan Could Be Turning Point, If Managed Well, Special Representative Says in Briefing to Security Council. *US Fed News Service, Including US State News* [online]. 3. července 2009

povstalecké útoky na mezinárodní síly ničím neobvyklým. V takových případech jsou vojenské jednotky, české vojáky nevyjímaje, nuceny palbu opřít. V současném Afghánistánu jednoduše existují elementy, které narušují rekonstrukční proces a s nimiž se nelze vypořádat jinak než prostřednictvím tvrdé vojenské síly.¹⁴⁵

Z bezpečnostního hlediska nejsou problémem Afghánistánu pouze Tálibán či možné relikty Al-Káidy. Je to především povstalectví,¹⁴⁶ vyvěrající z touhy po politické moci jako takové. Některé skupiny obyvatel zneužívají této skutečnosti k prosazování svých partikulárních cílů. Pro byt' jen nepatrný podíl na moci jsou poté schopny učinit prakticky cokoliv. „Není nic jednoduššího,“ říká Igor Klimeš, „než prásknout souseda, že patří k Tálibánu.“¹⁴⁷ Nespravedlivě zadržení „podezřelí teroristé“ mohou být často pouze členové znepráteného vesnického klanu.

Přitom vládní a alianční fiasko – pokud jde o zajištění bezpečnosti obyčejných Afghánců – představuje největší překážku urovnání poměrů v zemi¹⁴⁸ a zvyšuje pravděpodobnost podpory místního obyvatelstva povstaleckým skupinám.¹⁴⁹ Je otázkou, zda plánované navýšení počtu vojáků, o němž na jaře letošního roku hovořil prezident Obama,¹⁵⁰ přinese kýžené zlepšení situace.

Ke stabilizaci jednotlivých provincií nepostačí pouze tvrdá vojenská síla,¹⁵¹ či realizace civilních projektů. Podle Igora Klimeše je nejdříve nutné změnit myšlení místních lidí, avšak nikoliv ve smyslu manipulace, nýbrž poskytnutím vzdělání a svobody, kterou ve

[citováno 28. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>>. Vyjednávání s Tálibánem, teroristy či vůdci povstalců kategoricky odmítá Ruská federace. Podle Moskvy každou takovou snahu dochází k podkopávání principů sankčního režimu Rady bezpečnosti (tamtéž).

¹⁴⁵ *Rozhovor s Ester Lauferovou a Petrem Chalupěckým*. Jednohlasně se na tom shodují taktéž všichni ostatní oslovení respondenti, včetně vojenských kaplanů.

¹⁴⁶ Podle serveru globalsecurity.org v Afghánistánu existuje vedle organizací Tálibán a Al-Káida dalších přinejmenším šest větších povstaleckých skupin (*Operation Enduring Freedom* [online]. c2009, poslední revize 17. června 2009 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom.htm>>).

¹⁴⁷ *Rozhovor konaný dne 10. července 2009 se zástupcem vedoucího civilní části prvního českého PRT Igorem Klimešem*.

¹⁴⁸ CHRISTIA, F. – SEMPLER, M. Flipping the Taliban. *Foreign Affairs*, July/August 2009, vol. 88, no. 4, s. 39.

¹⁴⁹ Za vlády Tálibánu byla bezpečnostní situace uvnitř Afghánistánu objektivně lepší – míra kriminality (vraždy, krádeže apod.) nebyla zdaleka tak vysoká jako je tomu dnes. V některých oblastech současného Afghánistánu policie dokonce kontroluje obchod s drogami (SZLANKO, B. Afghanistan: Getting it Right, Eventually. *Transitions Online* [online]. Říjen 2008 [citováno 18. srpna 2009]. s. 2. Dostupné z: <<http://www.cceol.com/>>). Není proto divu, že se u některých Afghánců objevují nostalgické vzpomínky na „staré dobré časy“ (*Rozhovor se Sabinou Středovou*). Drtivá většina Afgánců však svržení vlády Tálibánu nelituje. Podle průzkumu veřejného mínění z července letošního roku pouze 19% Afghánců vnímá Tálibán pozitivně a podle průzkumu televizních stanic BBC a ABC uskutečněného z kraje tohoto roku si jen 4% afghánské populace přejí návrat Tálibánu k moci (BOOT, M. How to Win in Afghanistan. *The Wall Street Journal Europe* [online]. [citováno 6. září 2009]. Dostupné z: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>>).

¹⁵⁰ *International Crisis Group - Security in Afghanistan* [online]. [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3071>>

¹⁵¹ Sabina Středová k bezpečnostní situaci příznačně poznamenala: „Sověti měli v polovině osmdesátých let v Afghánistánu 100 tisíc mužů a pořád to nebylo dost“ (*Rozhovor se Sabinou Středovou*).

skutečnosti ani po pádu Tálibánu nemají. „Pokud dostane Afghánec možnost svobodně se rozhodnout,“ říká Igor Klimeš, „pak nikdy nemůže volit Tálibán.“¹⁵²

Americký generál James C. McConville, pod jehož velení spadají také Češi v provincii Lógar, o korelaci mezi vzdělaností a terorismem prohlásil: „Terorismus je posilován nevzdělaností a beznadějí.“¹⁵³ Bez vzdělání Afghánci jednoduše nemohou adekvátně zhodnotit situaci, čehož využívají Tálibán a ostatní povstalecké skupiny k šíření nepravdivých informací o příčinách a podstatě přítomnosti „okupačních“ jednotek v zemi.

Racionální argumenty ze střetu s ideologickou manipulací jen zřídka kdy vycházejí vítězně. Pro boj s povstalci je tudíž nutno získat důvěru běžných Afghánců (koncept *hearts and minds*), což není jednoduché. Uniformovaným lidem obvykle nedůvěřují a je zcela lhostejné, zda se jedná o civilního zaměstnance s balistickými brýlemi připevněnými na přilbě či po zuby ozbrojeného vojáka.¹⁵⁴ Jak ale místní obyvatele přesvědčit o spolupráci ve smyslu předávání strategických informací o poloze nepřítele, počtu jeho sil apod.?

Vedle „klasických“ civilních projektů, jako jsou obnova školství, podpora zdravotnictví, zemědělství, vodohospodářství, podpora nezávislých médií, zlepšování infrastruktury apod., k tomuto účelu slouží především tzv. Projekty rychlého dopadu¹⁵⁵ (*Quick Impact Projects* – QIP). Jejich hlavním úkolem je podle současného velitele vojenského kontingentu PRT, plk. Petra Procházky, „naklonit si místní obyvatelstvo na naši stranu a připravit prostor pro další rekonstrukci.“¹⁵⁶ Jeho slova potvrzuje i generál McConville: „Tradiční vojenská strategie se soustřeďuje na porážku nepřítele, my se ale snažíme získat na svou stranu obyčejné lidi tím, že zlepšujeme kvalitu jejich života.“¹⁵⁷ Česká armáda tak ve své strategii reflektuje nutnost změn ve vedení vojenských operací, jež si svou povahou žádá asymetrie boje.

¹⁵² *Rozhovor s Igorem Klimešem.*

¹⁵³ *Afghánistán? Práce na několik let* – www.lidovky.cz [online]. 9. března 2008 [citováno 31. srpna 2009]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/afghanistan-prace-na-nekolik-let-dao-/ln_zahranici.asp?c=A090309_080300_ln_zahranici_mtr.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Jedná se o projekty, jejichž účelem je okamžité uspokojení naléhavých potřeb. Obvykle jsou realizovány přímo vojáky (*Rozhovor se Sabinou Středovou*).

¹⁵⁶ *Ministerstvo obrany - Lógar: Rozhovor s velitelem* [online]. 3. července 2009 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=14523>

¹⁵⁷ *Afghánistán? Práce na několik let* – www.lidovky.cz [online]. 9. března 2008 [citováno 31. srpna 2009]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/afghanistan-prace-na-nekolik-let-dao-/ln_zahranici.asp?c=A090309_080300_ln_zahranici_mtr.

2.3 Civilní část Provinčního rekonstrukčního týmu

Koncept provinčních rekonstrukčních týmů se vyvinul z amerického armádního projektu *Coalition Humanitarian Liaison Cells* v roce 2002,¹⁵⁸ jedná se tedy o poměrně nový fenomén. Jejich hlavní úlohou je „podporovat vznik silné a kredibilní vlády, která bude schopna rozšířit svůj vliv na celé [afghánské] území“ a „vytvářet afghánská řešení afghánských problémů.“¹⁵⁹

Český Provinční rekonstrukční tým (PRT) začal v afghánské provincii Lógar působit 19. března 2008, v současné době jej tvoří již druhá skupina civilních zaměstnanců¹⁶⁰ pod vedením Bohumily Ranglové, kteří po roční působnosti vystřídal tým vedený Václavem Pechou.¹⁶¹ Stejně jako všechny ostatní PRT, kterých je v Afghánistánu v současné době 26,¹⁶² i český tým v Afghánistánu vyvíjí svou činnost na základě oficiálního pozvání afghánské vlády.¹⁶³

Od počátku svého působení usiluje při realizaci projektů o spoluúčast místních komunit, čímž se odlišuje o řady zahraničních PRT.¹⁶⁴ I přes značnou nelibost místních přispívat k realizaci projektů PRT vlastními prostředky – nemusí se jednat právě o peníze, často je více zapotřebí půdy či práce – činnost PRT jednoznačně zvyšuje kredibilitu a zlepšuje obraz České republiky v Afghánistánu. A to nejen u oficiálních struktur na centrální a provinční úrovni, ale i u běžného obyvatelstva. Shodují se na tom jak zaměstnanci MZV, tak civilní zaměstnanci PRT, kteří přicházeli s místními obyvateli běžně do kontaktu.

Podle Igora Klimeše podporují dále pozitivní obraz ČR i nezištnost a nevměšování se do politické agendy.¹⁶⁵ Česká republika v Afghánistánu jednoduše neusiluje o realizaci žádného partikulárního zájmu.¹⁶⁶ Petr Chalupický zdůrazňuje, že vyvíjení politického vlivu není z důvodu komplexnosti politicko-společenské struktury ani dost dobře možné.¹⁶⁷ Potenciálem k uplatňování politického vlivu a ovlivňování agendy nicméně Česká republika přinejmenším na provinční úrovni disponuje.¹⁶⁸ Vliv na podobu agendy tak ČR teoreticky

¹⁵⁸ PRT Lógar - Provinční rekonstrukční tým [online]. c2009 [citováno 1. září 2009]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/prtlogar/cz/provincni_rekonstrukcni_tym/index.html>

¹⁵⁹ Provincial Reconstruction Teams [online]. c2009, poslední revize 9. února 2008 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/ops/oef-prt.htm>>

¹⁶⁰ Civilní a vojenská část PRT tvoří spojitě nádoby a nelze je proto od sebe oddělovat.

¹⁶¹ Ministerstvo obrany - Mise ISAF - provinční rekonstrukční tým České republiky [online]. c2004, poslední revize 11. srpna 2009 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13532>>

¹⁶² International Security Assistance Force and Afghan National Army Strenght & Laydown [online]. [citováno 24. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>>

¹⁶³ Rozhovor s Ester Lauferovou a Petrem Chalupickým.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Rozhovor s Igorem Klimešem.

¹⁶⁶ Rozhovor s Liborem Stejskalem.

¹⁶⁷ Rozhovor s Ester Lauferovou a Petrem Chalupickým.

¹⁶⁸ Rozhovor s Liborem Stejskalem.

může uplatňovat pouze v rámci koaličních jednání (NATO), na nichž ovšem bude velmi pravděpodobně zastíněna mocnějšími spojenci.

Pokud jde o postavení českého PRT v rámci NATO, vede si český tým dle jeho bývalých civilních zaměstnanců, ve srovnání s jinými zahraničními PRT, docela dobře. Oproti Američanům a západní Evropě mají východoevropské země podle nich výhodu v tom, že mají zkušenost s okupací a vojenští i civilní pracovníci se tak dokáží lépe vcítit do postavení Afghánců.¹⁶⁹ V tomto světle je velmi úspěšný i maďarský PRT.¹⁷⁰

Úspěšnost měkké moci, kterou vedle klasické vojenské síly uplatňuje i PRT, do jisté míry závisí na kulturní podobnosti mezi vykonavateli moci a jejími příjemci.¹⁷¹ Zdroje afghánské kultury lze nalézt spíše v Íránu a Pákistánu než v západní Evropě. Na druhé straně nelze říci, že by západní kultura v Afghánistánu neměla žádný vliv – na kábulských ulicích není neobvyklé potkat Afghánce oblečené do džínů a trik,¹⁷² v televizi běží, po vzoru západních zemí, dokonce afghánská *soap opera* zaměřená primárně na vesnické publikum a veřejně diskutující témata, o nichž by za vlády Tálibánu nebylo možno hovořit ani na ulici.¹⁷³ Ve městech je také podle vojenského kaplana Petra Fialy patrné narušování řádu tradic západními vlivy, především pak důrazem na individualitu člověka.¹⁷⁴

Vliv západní kultury je nicméně velmi omezený. A to nejenom majetkově („mnoho obyčejných obyvatel [je] velmi chudých, takže jim zůstávají spousty výtvarných děl naší kultury odepřeny“¹⁷⁵), místně (ve městech, kde je přístup k informacím daleko snazší než na vesnicích,¹⁷⁶ bude vliv cizích kultur vyšší) a etnicky (tradiční kultura v paštunských oblastech, vycházející zejména z kmenových vazeb, je konzervativnější a daleko uzavřenější vnějším vlivům než v případě Uzbeků, Tádžiků či Hazarů¹⁷⁷), ale i věkově (čím jsou Afghánci mladší, tím je podlehnutí vlivům západu pravděpodobnější) a svou roli sehrávají pochopitelně i

¹⁶⁹ *Rozhovory s Igorem Klimešem a Liborem Stejskalem.*

¹⁷⁰ Maďarský PRT kupříkladu postavil v provincii Baghlan mešitu, čímž si získal místní na svou stranu (SZLANKO, B. Afghanistan: Getting it Right, Eventually. *Transitions Online* [online]. Říjen 2008 [citováno 18. srpna 2009]. s. 2. Dostupné z: <<http://www.cceol.com/>>). Maďarský příklad ukazuje, že realizací projektů, které jsou svou povahou blízké afghánské (islámské) kultuře, si lze v Afghánistánu vydobýt uznání.

¹⁷¹ V této souvislosti není bez zajímavosti názor Igora Klimeše, podle něhož je nejúspěšnějším rekonstrukčním týmem turecký PRT, který s místními pojí náboženské vyznání.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ MULRINE, A. In Afghanistan, it Takes a Soap Opera to Build Villages. *U.S. News & World Report*, 18. června 2007, vol. 142, iss. 22, s. 31.

¹⁷⁴ *Rozhovor konaný dne 16. července 2009 s vojenským kaplanem české polní nemocnice v Kábulu Petrem Fialou.*

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ *Rozhovor s Igorem Klimešem.*

¹⁷⁷ *Rozhovor se Sabinou Středovou.*

pohlaví (postavení žen v afghánské společnosti je samostatnou kapitolou) a vzdělání, resp. gramotnost.¹⁷⁸

PRT rovněž přímo uplatňuje veřejnou diplomacii, především pak její první dvě dimenze (viz subkapitoly o veřejné diplomacii). Pro úspěšnou realizaci rekonstrukčních projektů nepostačí vykázat uznání a podporu pouze u centrální afghánské vlády, ale především je zapotřebí seznámit s jejich povahou místní obyvatelstvo. Díky kontaktu s místními obyvateli a za podpory médií se podařilo vytvořit alespoň rámcové povědomí o ČR a většina z obyvatel provincie Lógar již dnes pozná českou vlajku, ví o ČR realizovaných projektech a rozezná českého vojáka od vojáků jiných armád.¹⁷⁹

Třetí dimenze veřejné diplomacie je pak uskutečňována přímo vládou v Praze, která poskytuje afghánským studentům vládní stipendia. Nejsou však příliš využívána, což dokládá počet stipendistů za léta 2007–2008 – pouze tři studenti bakalářských a tři studenti magisterských studijních programů využili možnosti studovat v ČR.¹⁸⁰ Pro akademický rok 2008/2009 pak byla Afghánistánu nabídnuta čtyři místa v bakalářských/magisterských studijních programech, avšak nebyla nikým obsazena.¹⁸¹ V konečném důsledku je tak prostor pro uplatňování vládní veřejné diplomacie povážlivě zúžen.

Zda se daří oficiální primární cíle PRT (podpora centrální afghánské vlády a stabilizace země) skutečně naplňovat, není možné nyní, po roce a půl fungování PRT, s určitostí říci. Podle Libora Stejskala bude možné výsledky práce PRT zhodnotit nejdříve za dva roky,¹⁸² Igor Klimeš je pak poněkud skeptičtější a vliv PRT na stabilizaci Lógaru podle něj nebude možno posoudit dříve než za pět let.¹⁸³ To, že svou činností již nyní přispívá k budování lepšího obrazu ČR v Afghánistánu i ve světě, však českému PRT upřít nelze.

2.4 Proces rekonstrukce z pohledu českých neziskových organizací

Do poválečné rekonstrukce Afghánistánu se mimo států zapojila i řada nevládních neziskových organizací (*Non-Governmental Organizations* – NGO). Vedle zahraničních organizací, jako jsou např. CARE, Oxfam, *Danish Committee for Assistance to Afghan*

¹⁷⁸ Pouze necelá třetina afgánského obyvatelstva – tj. 43% mužů a necelých 13% žen starších 15 let – umí číst a psát (*CIA – The World Factbook – Afghanistan* [online]. Poslední revize 14. srpna 2009 [citováno 30. srpna 2009]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>), což do značné míry omezuje množství potenciálních ochotných příjemců měkké moci.

¹⁷⁹ *Rozhovor s Liborem Stejskalem.*

¹⁸⁰ *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007* [online]. [citováno 22. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/index_2.html>.

¹⁸¹ *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2008* [online]. [citováno 22. srpna 2009]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/index_1.html>.

¹⁸² *Rozhovor s Liborem Stejskalem.*

¹⁸³ *Rozhovor se zaměstnancem PRT Igorem Klimešem.*

Refugees, Handicap International, Mezinárodní výbor Červeného kříže, Lékaři bez hranic, *Norwegian Church Aid* či *Swedish Committee for Afghanistan*¹⁸⁴ působí v Afghánistánu i české neziskové organizace. Na sklonku roku 2001 zde založila svou misi společnost Člověk v tísni (ČVT), následována organizací Berkat v roce 2002. I když první snahy o založení české mise proběhly již zhruba o dva roky dříve, nebylo vzhledem k tehdejší situaci, kdy se Severní aliance potýkala s vážnými problémy, původní záměry (humanitární pomoc ČVT) nakonec možno uskutečnit.¹⁸⁵

České NGO svou působnost striktně vymezují vůči vládnímu PRT, a to zejména koncepčně. Markéta Vinkelhoferová ani Tomáš Kocian nesouhlasí s konceptem PRT, kdy dochází ke slučování humanitární pomoci a vojenské intervence. Podle nich primární náplní PRT není rekonstrukce země, nýbrž zajištění vojenské přítomnosti v provincii a její bezpečnostní stabilizace.¹⁸⁶ Zvláštní zmocněnec pro Afghánistán, norský diplomat Kai Aage Eide, je stejného názoru a podle něj by se mělo rozvojové úsilí “oddělit od vojenského kontextu a přenést do kontextu civilního, kam také patří.”¹⁸⁷

Touto optikou lze PRT vnímat jako primárně vojensky zaměřené – což dokládá i poměr personálního zajištění českého PRT, kdy na jednoho civilního zaměstnance připadá zhruba 20 vojáků – civilní projekty, vycházející z konceptu *hearts and minds*, pak jako prostý vedlejší produkt. Na druhé straně nelze říci, že by PRT k celkovému rozvoji země nepřispívaly. I díky jejich činnosti se Afghánistán, dle vyjádření afghánského velvyslance při OSN Zahira Tanina, „proměnil ze země postrádající společnost, vládu a infrastrukturu, v zemi s tisíci mílemi silnic, miliony dětí ve školách a dostupnou zdravotní péčí pro zhruba 85 procent populace.“¹⁸⁸ Pozitivní účinek na stabilizaci země tedy PRT, včetně českého, nepochybně mají.

Činnost českých neziskových organizací je nestranná, stejně tak odmítají jakoukoliv spolupráci s politickými subjekty, či subjekty usilujícími o politickou moc.¹⁸⁹ Jejich rozvojové aktivity nejsou koordinovány českou vládou, ČVT i Berkat nicméně postupují v souladu s rozvojovými cíli MZV, přičemž ČVT implementuje i některé vládní programy – v

¹⁸⁴ WAISOVÁ, Š. *Poválečná obnova Afghánistánu – proměny vztahu vlády a nevládních organizací. Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 2, s. 67.

¹⁸⁵ *Rozhovor konaný dne 24. července 2009 s programovým koordinátorem (Afghánistán) organizace Člověk v tísni Tomášem Kocianem.*

¹⁸⁶ *Rozhovor konaný dne 28. července 2009 s bývalou zaměstnankyní společnosti Berkat Markétou Vinkelhoferovou a Tomášem Kocianem.*

¹⁸⁷ (Complex Situation in Afghanistan Could Be Turning Point, If Managed Well, Special Representative Says in Briefing to Security Council. *US Fed News Service, Including US State News* [online]. 3. července 2009 [citováno 28. srpna 2009]. Dostupné z: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>>).

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Obě české organizace nicméně pomáhají rozvíjet programy afghánské vlády, což by princip nestrannosti popíralo.

současnosti konkrétně rozvoj zemědělského vzdělávání.¹⁹⁰ Na rozdíl od českých vládních subjektů také české neziskové organizace primárně neusilují o budování svého příznivého obrazu, jejich výchozím motivem participace v Afghánistánu je pomoc lidem nacházejícím se v tíživé životní situaci.¹⁹¹

V době, kdy začaly v Afghánistánu české NGO (ČVT) vyvíjet svou činnost, neexistovala prozatímní afghánská vláda, stejně tak žádné nižší úřady, které by činnost soukromých subjektů zaregistrovaly, schválily. „První forma registrace proběhla až třeba za půl roku. Nebylo se u koho registrovat, jak začít,“ dokresluje tehdejší situaci Tomáš Kocian.¹⁹² Na počátku roku 2006 pak prošly všechny neziskové organizace re-registrací¹⁹³ a dnes již jsou všechny projekty registrovány u příslušných afghánských ministerstev (např. projekt „létajících koberců“¹⁹⁴ společnosti Berkat u Ministerstva pro ženské záležitosti, program transplantace očních rohovek pak u Ministerstva zdravotnictví).¹⁹⁵ Činnost neziskových organizací obecně spadá pod afghánské ministerstvo financí a je upravována příslušnými legislativními normami.¹⁹⁶

Status quo, jaký několik prvních měsíců po pádu Tálibánu v Afghánistánu panoval, mohl soukromým subjektům otevřít široký prostor pro ovlivňování obyvatelstva skrze měkkou moc. Neziskové organizace svou činností nezřídka zastávaly funkce státu a podle Tomáše Kociana v té době kupř. OSN jednoznačně určovala i politickou agendu.¹⁹⁷ V důsledku neexistence centrální vlády také chyběly koordinační mechanismy, jež upravovaly a monitorovaly činnost NGO, což podle politoložky Šárky Waisové NGO zvyšovalo riziko protivládního působení.¹⁹⁸ České neziskové organizace však takové aspirace dle vyjádření jejich zástupců neměly.¹⁹⁹

¹⁹⁰ *Rozhovor s Tomášem Kocianem.*

¹⁹¹ *Rozhovory s Tomášem Kocianem a Markétou Vinkelhoferovou.*

¹⁹² *Rozhovor s Tomášem Kocianem.*

¹⁹³ WAISOVÁ, Š., op. Cit., s. 70.

¹⁹⁴ Původně se jednalo o program tkání koberců a jejich následný prodej v ČR. Po všech stránkách náročný projekt však musel být přeorientován na výrobu méně náročných produktů jako jsou šátky, šály apod. Společnost Berkat povoluje účast na tomto programu pouze afghánským ženám (*Rozhovor s Markétou Vinkelhoferovou*).

¹⁹⁵ *Rozhovor s Markétou Vinkelhoferovou.* Projekt transplantace očních rohovek představuje z hlediska měkké moci v podstatě ideální příklad: za účelem nabytí odborných zkušeností – transplantace oční rohovky byla v Afghánistánu zásluhou společnosti Berkat realizována vůbec poprvé – bylo několik afghánských lékařů na návštěvě České republiky. Ohromení úrovní českého zdravotnictví prakticky ihned po návratu do Afghánistánu zajistili rapidní zlepšení otřesných hygienických podmínek v místním zdravotnickém zařízení, ačkoliv společnost Berkat na lékaře v tomto směru po dlouhou dobu neúspěšně apelovala. Osobní setkání se zdánlivě nedostupným, následováníhodným vzorem prudce zvyšuje úspěšnost měkké moci.

¹⁹⁶ *Rozhovor s Tomášem Kocianem.*

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ WAISOVÁ, op. cit., s. 72.

¹⁹⁹ *Rozhovory s Tomášem Kocianem a Markétou Vinkelhoferovou*

Co se týče personálního zajištění činností neziskových organizací, zaměstnává ČVT v Afghánistánu 216 místních občanů, 9 Čechů a 2 Slováky. Vysoký počet zaměstnaných Afghánců má dle Tomáše Kociana svá opodstatnění – jednak etické („místní mají být odpovědní za místní věci“), jednak pragmatické (náklady na afghánského odborníka jsou ve srovnání s českým dva- až třikrát nižší).²⁰⁰ Tyto skutečnosti by mohly podle Šárky Waisové mít negativní dopad na obnovu afghánského státu. „Pro část kádrů [jsou NGO] přitažlivějším zaměstnavatelem než státní úřady, což zkomplikuje obnovu institucí státu.“²⁰¹ NGO tak mohou paradoxně sabotovat snahy afghánské vlády, třebaže neúmyslně.

Společnost Berkat je ve všech směrech organizací menší, v Afghánistánu byla zastoupena vždy jednou českou zaměstnankyní a pouze po omezenou dobu.²⁰² Na rozdíl od ČVT však s místním obyvatelstvem běžně navazovaly úzké kontakty, které se nezřídka z rovin profesionálních vztahů přelévaly do úrovně přátelské komunikace.²⁰³ O existenci podobných vztahů hovoří i vojenští kaplani, na druhé straně vždy záleží na otevřenosti konkrétního jedince.²⁰⁴ Jednotlivé osoby tak mohou za určitých okolností vytvářet vazby, jež jsou pro pozitivní percepci ČR Afghánistánem klíčové a mohou mít teoreticky vliv na budoucí vývoj oficiálních vztahů obou zemí.

Skutečnost, že činnost neziskových organizací *ex definitione* závisí na příspěvcích donorů, kteří tím fakticky získávají možnost utvářet jejich agendu, otevírá prostor pro pochybnosti ohledně skutečných cílů realizovaných projektů. Tomáš Kocian přiznává, že někteří přispěvatelé mohou podmiňovat svou finanční účast na projektech jistou mírou vlivu, avšak obvykle se způsob financování řídí striktními pravidly, která lze v případě ČVT nalézt v tzv. *Mission Statement*. Nejvyšší částku ČVT poskytuje Evropská komise, jejíž finanční příspěvek činí zhruba polovinu celého rozpočtu sekce *Humanitární pomoci a rozvojové spolupráce* ČVT.²⁰⁵ Projekty společnosti Berkat jsou povětšinou financovány z dárcovských sbírek,²⁰⁶ riziko ovlivňování je tedy nižší.

V rozvojových programech realizovaných českými NGO převažují komunitní projekty a jejich cílem je zlepšit kvalitu života jednotlivých Afghánců.²⁰⁷ ČVT se tak např. podařilo navrátit do domovů na 30 tisíc lidí, kteří během desetiletí trvajících konfliktů přišli o střechu nad hlavou či podpořit revitalizaci školství, v jejímž rámci se ČVT během prvních osmnácti

²⁰⁰ Rozhovor s Tomášem Kocianem.

²⁰¹ WAISOVÁ, op. cit., tamtéž.

²⁰² Jednotlivé zaměstnankyně společnosti Berkat pobývaly v Afghánistánu bez přerušení ne déle než po dobu tří měsíců. V současnosti má Berkat v Afghánistánu jedinou, zato stálou – afghánskou – zaměstnankyni.

²⁰³ Rozhovor s Markétou Vinkelhoferovou.

²⁰⁴ Rozhovor konaný dne 10. července 2009 s vojenským kaplanem 1. kontingentu PRT Lógar Petrem Svobodou.

²⁰⁵ Rozhovor s Tomášem Kocianem.

²⁰⁶ Rozhovor s Markétou Vinkelhoferovou.

²⁰⁷ Rozhovory s Markétou Vinkelhoferovou a Tomášem Kocianem.

měsíců od zahájení působnosti podařilo obnovit či postavit přibližně 80 škol.²⁰⁸ Společnost Berkat se pak např., ve spolupráci s brněnskou NGO Podané ruce, zasadila o založení terapeutického centra pro drogově závislé, stejně jako zajištění tréninku jeho zaměstnanců. Tento projekt dokonce vzbudil zájem centrální afghánské vlády, která při příležitosti slavnostního otevření centra vyslala na místo delegaci vedenou ministrem zdravotnictví.²⁰⁹

Obě české NGO se velmi dobré reputaci těší taktéž u běžných afghánských obyvatelů.²¹⁰ Těžko říci, zda z toho těží rovněž ČR. Tomáš Kocian i Markéta Vinkelhoferová totiž přiznávají, že místní často vůbec nevědí, odkud NGO pocházejí a jejich čeští zaměstnanci pro ně představují „lidi ze západu“.²¹¹ Navíc, jak bylo již dříve zmíněno, vlastní propagace ani propagace ČR jako domovské země není primárním cílem NGO, které k tomuto účelu, na rozdíl od PRT, koneckonců ani nemají potřebné kapacity.

Příspěvek českých NGO k zvyšování životní úrovně jednotlivých Afghánců lze bezpochyby hodnotit pozitivně, avšak z hlediska celkové obnovy a stabilizace země je třeba si při hodnocení jejich vlivu zachovat odstup. Šárka Waisová uvádí náhled řady pozorovatelů, podle nichž se Afghánistán „postupně stává černou dírou, v níž mizí miliardy bez významnějšího pozitivního dopadu na život obyvatel a na stabilitu státních institucí.“²¹² Nutno dodat, že toto hodnocení směřuje především na činnost vládních subjektů, které mají získávání podpory afghánské centrální vládě přímo v popisu práce. Ostatně komunitní projekty přinášejí, již z definice, prospěch především jednotlivcům (v rámci komunit) a cíle českých NGO v Afghánistánu jsou tak plněny beze zbytku.

²⁰⁸ *Rozhovor s Tomášem Kocianem.*

²⁰⁹ *Rozhovor s Markétou Vinkelhoferovou.*

²¹⁰ *Rozhovory s Markétou Vinkelhoferovou a Tomášem Kocianem.*

²¹¹ *Rozhovor s Markétou Vinkelhoferovou.*

²¹² WAIŠOVÁ, Š., op. cit., s. 65.

Závěr

Představení konceptů měkké a tvrdé moci vcelku jasně demonstrovalo, že dichotomie, podle níž jsou Evropané z Venuše a Američané z Marsu, platí jen částečně a vztahuje se pouze na evropský, resp. americký přístup k oficiální zahraniční politice, uskutečňovaný vládními strukturami jednotlivých států. Pokud jde o měkký rozměr moci, uskutečňovaný častěji nestátními aktéry, z něhož nicméně těží především státy, jsou Američané daleko lepšími a způsobilějšími Venušany než jejich evropští sousedé. V konečném důsledku jsou tak Spojené státy jakýmsi archetypem mezinárodněpolitického vůdce – jsou vojensky i ekonomicky silné, jsou však také nejsilnějším představitelem třetí, novové dimenze moci, což je na poli zahraniční politiky v celkovém úhrnu předurčuje k úspěchům. Že této přednosti neumějí, nechtějí či nemohou využívat a v mnoha ohledech tak škodí samy sobě, je věc druhá.

Pokud jde o aplikaci konceptů tvrdé a měkké moci na českou účast v Afghánistánu, lze konstatovat následující. K účasti na rekonstrukci Afghánistánu Českou republiku motivují na jedné straně snaha přispět k minimalizaci, popřípadě eliminaci hrozby, kterou pro západ včetně ČR současný Afghánistán představuje, na straně druhé pak budování vlastního příznivého obrazu ve světě, zvláště však mezi spojenci v NATO. Co se konkrétních cílů týče, usilují české vládní subjekty především o bezpečnostní stabilizaci země a podporu afghánské vlády, soukromé subjekty pak o zlepšení kvality života Afghánského obyvatelstva.

Realizaci cílů odpovídá volba zvolených nástrojů. Česká republika k podpoře afghánské vlády a bezpečnostní stabilizaci země přispívá jednak zapojením 601. skupiny speciálních sil (OEF), jednak jednotkami a civilními zaměstnanci účastnicími se mise ISAF. Analýza české armádní účasti ukázala, že spoléhat pouze na vojenskou sílu, tradiční nástroj tvrdé moci, si armády nemohou v afghánském kontextu dovolit. Potřeba zahrnout do svého jednání více kooptačních prvků je tím naléhavější, čím asymetričtější je kontext konfliktu, v němž je vojenská moc uplatňována. Zapojením PRT česká armáda změny ve vedení boje reflektuje, a prostřednictvím realizace rozličných civilních projektů se snaží získat „srdce a mysl“ (*hearts and minds*) běžných Afghánců. V PRT tak lze spatřovat úchvatný příklad uplatňování nástrojů měkké moci, jež mají sloužit k získání souhlasu s užíváním moci tvrdé.

Analýza aktivit vládních subjektů rovněž potvrdila platnost hypotézy Jany Peterkové, podle níž jsou rozvojová a transformační spolupráce jedněmi z nejvhodnějších způsobů, jak zviditelnit a vylepšit obraz ČR v zahraničí. Vzhledem k tomu, že Česká republika nedisponuje takovými zdroji tvrdé moci, které by jí zaručovaly větší míru mezinárodního vlivu, představuje účast na postkonfliktních projektech jednu z nejlepších příležitostí, jak navýšit českou měkkou moc, skrze niž lze při uskutečňování zahraniční politiky nedostatky zdrojů

moci tvrdé kompenzovat. Zaměstnanci vládních struktur korelaci mezi českou účastí v Afghánistánu na straně jedné a růstem mezinárodní prestiže a zvyšující se kredibilitou ČR na straně druhé, potvrdili.

V případě českých neziskových organizací, zvláště pak v rámci programu transplantace očních rohovek společnosti Berkat, bylo lze pozorovat příkladné uplatňování měkké moci. Analýza aktivit českých NGO rovněž ukázala, že realizací rozličných komunitních projektů vedle zvyšování životní úrovně afghánského obyvatelstva NGO zvyšují taktéž vlastní reputaci a zároveň přispívají k budování příznivého obrazu ČR (ačkoliv velmi pravděpodobně pouze u vzdělanější části afghánské populace a afghánské vlády). Zdroje měkké moci českých NGO tedy vzrůstají.

Konečně na výzkumnou otázku, vyřčenou v názvu této práce, tedy zda je účast ČR v Afghánistánu „evropská“, či spíše „americká“, nelze dát jednoznačnou odpověď už proto, že uvedená dichotomie není zobecnitelná pro všechny sféry zahraniční politiky. Ve světle výše zmíněného lze nicméně stanovit tyto závěry: pokud jde o oficiální vládní politiku, ztělesněnou participací Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva obrany, je česká účast v Afghánistánu spíše „americká“.²¹³ Soukromé subjekty pak svou podporou afghánské vlády, uskutečňované prostřednictvím zvyšování kvality života afghánských obyvatel, zastávají přístup „evropský“. Evropskost pak lze shledat také v legitimitě, jež veškerým aktivitám českých subjektů poskytuje rámec.

Vzhledem k tomu, že předmětem prezentovaného výzkumu byla analýza jednání českých subjektů ve specifické zahraničněpolitické situaci, nelze závěry této práce zobecnit a aplikovat na českou zahraniční politiku jako celek. Navrhujeme proto využít operacionalizovaných konceptů tvrdé a měkké moci pro obdobný výzkum a komparovat jeho výsledky s poznatky, jež přinesl tento text. Tak bude možno určit, zda aplikace konceptů tvrdé a měkké moci v analýze české zahraniční politiky přináší novou analytickou perspektivu.

²¹³ Účast České republiky v misi ISAF lze z hlediska uvažované dichotomie označit za hybridní, neboť je v ní k naplňování cílů – bezpečnostní stabilizace země a podpoře afghánské vlády – využíváno nástrojů jak tvrdé tak měkké moci. Vojenské zaměření zde však i přesto převládá. Z tohoto hlediska by bylo zajímavé soustředit výzkumné úsilí na analýzu aktivit jiných evropských států, s cílem zjistit, zda i ony postupují „protievropsky.“ Výsledek případného výzkumu lze nicméně již předem odhadnout – žádná země, má-li být její participace na stabilizaci Afghánistánu smysluplná, nemůže za současných okolností k úspěšné realizaci cílů vynechat užití nástrojů tvrdé moci. Jedině kombinace „evropského“ a „amerického“ přístupu může vést k úspěchům.

Prameny a literatura

601. skupina speciálních sil v operaci Enduring Freedom 06

(Dostupné z: <<http://www.601skss.cz/ef2006.html>>)

Afghánistán? Práce na několik let – www.lidovky.cz

(Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/afghanistan-prace-na-nekolik-let-dao-lin_zahranici.asp?c=A090309_080300_lin_zahranici_mtr>)

BARŠA, P. *Hodnia impéria. Zdroje současné zahraniční politiky. USA*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3114-X.

BBC Monitoring European Union. London: Jan 8, 2009

Dostupné z: <http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>>)

BOOT, M. How to Win in Afghanistan. *The Wall Street Journal Europe*

(Dostupné z: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>>)

BRZEZINSKI, Z. *Volba: globální nadvláda nebo globální vedení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1179-8.

BROOKS, R. *Celebration! Great Bear Rainforest protected*

(Dostupné z: <<http://blogs.greenpeace.ca/2009/04/01/celebration-great-bear-rainforest-protected/>>)

CECIL, C. Putin orders the clouds not to rain on his parade. *The Times*

(Dostupné z: <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/article1135006.ece>>)

CIA – *The World Factbook – Afghanistan*

(Dostupné z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>>)

Complex Situation in Afghanistan Could Be Turning Point, If Managed Well, Special Representative Says in Briefing to Security Council. *US Fed News Service, Including US State News* (Dostupné z: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?RQT=302&cfc=1>>)

CPI

2008

Table

(Dostupné

z:

<http://www.transparency.org/news_room/in_focus/2008/cpi2008/cpi_2008_table>)

Council of Europe in Brief

(Dostupné z: <<http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en>>)

FÜLE, Š. *Příspěvek pro tématickou diskuzi pořádanou Střediskem bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie FSV UK a Americkým centrem při Velvyslanectví Spojených států amerických v Praze 18. května 2007: NATO a koncept rozšířené spolupráce vojenských a civilních složek při zajišťování bezpečnosti a rekonstrukce v Afghánistánu* (Dostupné z: <http://tarantula.ruk.cuni.cz/CESES-66-version1-prispevek_Fule.pdf>)

CHERTOFF, M. Preventing Terrorism. A Case for Soft Power. *Harvard International Review*, Summer 2008, vol. 30, no. 2, s. 14-17.

CHRISTIA, F. – SEMPLER, M. Flipping the Taliban. *Foreign Affairs*, July/August 2009, vol. 88, no. 4, s. 34-45.

International Crisis Group - Security in Afghanistan

(Dostupné z: <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3071>>)

International Security Assistance Force and Afghan National Army Strength & Laydown

(Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>>)

ISAF – Chronology (Dostupné z: <<http://www.nato.int/isaf/topics/chronology/index.html>>)

KAGAN, R. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. 1. vyd. New York: Alfred A. Knopf, 2003. ISBN 1-4000-4093-0.

LINDLEY-FRENCH, J. „Afghanistan-lite‘: The Crunch. In EMERSON, M. (Ed.). *Readings in European Security*, 2007, vol. 4, no. 1, s. 196-210.

Ministerstvo obrany – aktuální mise

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=69>>)

Ministerstvo obrany - Historie zahraničních misí

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3699>>)

Ministerstvo obrany - Lógar: Rozhovor s velitelem

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=14523>>)

Ministerstvo obrany - Mise ISAF - český kontingent v provincii Uruzgán

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=11451>>)

Ministerstvo obrany - Mise ISAF - provinční rekonstrukční tým České republiky

Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13532>>)

Ministerstvo obrany - ISAF - 2. kontingent AČR na mezinárodním letišti Kábul

Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8805>>)

Ministerstvo obrany – ISAF – mírová operace (nemocnice)

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3710>>)

Ministerstvo obrany – ISAF-KAIA

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8804>>)

Ministerstvo obrany - ISAF - Polní nemocnice a chemický odřad - do prosince 2008

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=12573>>)

Ministerstvo obrany - Slováci v Uruzgánu převzali operační úkol

Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13667>>)

Ministerstvo obrany – Trvalá svoboda

(Dostupné z: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3688>>)

MORGENTHAU, H. J. *Politics among Nations: the Struggle for Power and Peace*. 6. vyd. New Delhi: Kalyani Publisher, 1991.

MULRINE, A. In Afghanistan, it Takes a Soap Opera to Build Villages. *U.S. News & World Report*, 18. června 2007, vol. 142, iss. 22, s. 30-31.

NYE, J. S. Jr. *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books, 1990. ISBN 0-465-00177-7.

NYE, J. S., Jr. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*. 1. vyd. New York: Public Affairs, 2004. ISBN 1-58648-225-4.

NYE, J. S., Jr. *The Benefits of Soft Power* (Dostupné z: <<http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html>>)

NYE, J. S., Jr. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-516110-6.

O'HANLON, M. E. The Afghani War: A Flawed Masterpiece. In ART, R. J. – WALTZ, K. N. (eds.). *The Use of Force: Military Power and International Politics*. 6. vyd. Lanham: Rowan & Littlefield, 2004, s. 270-280. ISBN 0-7425-2557-0.

Operation Enduring Freedom

(Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom.htm>>)

PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie – jen módní pojem nebo skutečná změna? *Mezinárodní vztahy*, 2006, roč. 41, č. 3, s. 83-99.

PETERKOVÁ, J. Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky. *Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 2, s. 5-24.

Provincial Reconstruction Teams

(Dostupné z: <<http://www.globalsecurity.org/military/ops/oef-prt.htm>>)

PRT Lógar - Provinční rekonstrukční tým

(Dostupné z: <http://www.mzv.cz/prtlogar/cz/provincni_rekonstrukcni_tym/index.html>)

Religious Bodies of the World with at Least 1 Million Adherents

(Dostupné z: <http://www.adherents.com/adh_rb.html>)

Rozhovor konaný dne 27. května 2009 s bezpečnostním expertem prvního českého PRT Liborem Stejskalem.

Rozhovor konaný dne 10. července 2009 se zástupcem vedoucího civilní části prvního českého PRT Igorem Klimešem.

Rozhovor konaný dne 10. července 2009 s vojenským kaplanem 1. kontingentu PRT Lógar Petrem Svobodou.

Rozhovor konaný dne 16. července 2009 s vojenským kaplanem české polní nemocnice v Kábulu Petrem Fialou.

Rozhovor konaný dne 22. července 2009 se zaměstnankyní Sekce obranné politiky a strategie Ministerstva obrany České republiky (SOP MO ČR) Sabinou Středovou.

Rozhovor konaný dne 23. července s vedoucí projektu českého PRT na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky (MZV ČR) Ester Lauferovou a zástupcem ředitele Odboru bezpečnostní politiky (OBP) MZV ČR Petrem Chalupěckým.

Rozhovor konaný dne 24. července 2009 s programovým koordinátorem (Afghánistán) organizace Člověk v tísni Tomášem Kocianem.

Rozhovor konaný dne 28. července 2009 s bývalou zaměstnankyní společnosti Berkat Markétou Vinkelhoferovou

Seventh-Day Adventist World Church Statistics

(Dostupné z: <http://www.adventist.org/world_church/facts_and_figures/index.html.en>)

SHAHRIANI, N. F. War, Factionalism and the State in Afghanistan. *American Anthropologist*, September 2002, vol. 104, no. 3, s. 715-721.

SIPRI Yearbook 2009 (Dostupné z: <<http://www.sipri.org/yearbook>>)

SZLANKO, B. Afghanistan: Getting it Right, Eventually. *Transitions Online*

(Dostupné z: <<http://www.cceol.com/>>)

TADJBAKHSI, S. – SCHOISWOHL, M. Playing with Fire? The International Community's Democratization Experiment in Afghanistan. *International Peacekeeping*, April 2008, vol. 15, no. 2, s. 252-267.

ZELINKA, P. Privatizace bezpečnosti – Typologie coby nutnosti. *Journal of Security Issues*, 2007, roč. 1, č. 1, s. 6. (Dostupné z: <http://www.jsiss.net/archiv_voll_no1.htm>)

WAISOVÁ, Š. Poválečná obnova Afghánistánu – proměny vztahu vlády a nevládních organizací. *Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 2, s. 62-76.

WALTZ, K. N. *Theory of International Politics*. 1. vyd. New York: McGraw-Hill, 1979. ISBN 0-07-554852-6.

Who are the Northern Alliance?

(Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1652187.stm>)

WIGHT, M. *Power Politics*. London: Royal Institute of International Affairs, 2002. ISBN 0-8264-6174-3

ZAGORSKI, A. Lessons from Soviet Experiences of Socialist Modernization in Afghanistan (1979-89). In EMERSON, M. (Ed.). *Readings in European Security*, 2007, vol. 4, no. 1, s. 211-224.

Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007 (Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/index_2.html>)

Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2008 (Dostupné z:
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/index_1.html>)